Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1988 йил 15 ноябрь
СЕШАНБА
№ 262 (4.461).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

«Қишлоқ ҳақиқати»да босилган мақолани ўқиб

БИР ҚОЛИПДА ИШЛАШГА ДЕҲҚОННИНГ ТОБИ ЙЎҚ

ВАСХНИЛ академиги А. Имомалиевнинг «Пахта салтанати» мақоласида («Қишлоқ ҳақиқати», 24 сентябрь) пахтачиликни тараққий эттириш билан боғлиқ муҳим муаммолар кўтарилган бўлиб, унда деҳқончиликнинг илмий асосланган усулларига риоя қилишда йўл қўйилган хатолар ҳақида ҳам фикр юритилади. Муаллифнинг диққат марказида тупроқ унумдорлигини ошириш масаласи турадики, унинг куюнчаклигини тушуниш қийин эмас. Чунки сўнгги йилларда алмашлаб экиш системаси бузилиши, органик ўғитдан мақбул даражада фойдаланмаслик, мелиорациялашда вазиятнинг мураккаблашуви, минерал ўғитларни, жумладан фосфорни ишлатишдаги номутаносиблик оқибатида ерда гумус миқдори камайиб кетди.

Ўрта Осиё, айниқса Ўзбекистон зироатчилиги бой тажрибага эга. Деҳқонлар азалдан ерга тўғри ишлов бериб, табиий ресурслардан, аввало сув ва органик ўғитдан оқилона фойдаланиб, об-ҳавонинг қандай келишидан қатъий назар пахта, бошоқли дон, сабзавот ва полиз экинларидан мўл ҳамда барқарор ҳосил олиб келишган. Боғдорчилик, узумчилик, картошкачилик ривожланган. Ўша даврда қишлоқ хўжалиги фани ҳали мавжуд эмас эди. Айтиш мумкинки, биз алмашлаб экишнинг назарий асосларини билмасдик, гўнг ва органик ўғитнинг бошқа манбалари аҳамиятини дурустроқ тасаввур қилолмасдик. Бироқ ерга ўз вақтида ишлов бериш, чилла сувига маромида қондириш, пайкалларни бегона ўт босишига йўл қўймаслик мўл ва барқарор ҳосил олишнинг гарови эканлигига қатъий ишонардик. Буларнинг ҳаммаси майда-чуйда нарсалар бўлса-да, энг зарур агротехника тадбирлари қаторида изчил ҳамда сифатли ўтказиларди.

Деҳқончиликнинг илмий асосларини тўла баён қилишни зиммага олмаган ҳолда мен Ўзбекистон шароитида цитрус экинларини ўстириш билан шуғулланадиган амалиётчи олим, халқ селекционери сифатида тупроқ унумдорлигини, ҳосилдорлик ва унинг сифатини оширишда органик ўғитнинг аҳамияти ҳақидаги ўз мулоҳазаларимни ўртоқлашмоқчиман.

Органик ўғитнинг манбалари ҳар хил: ўсимликлар қолдиқлари, саноат корхоналари ва қишлоқ жойларининг чиқитлари. Албатта, гўнг ҳам шулар жумласига киради. Кўп йиллик тажрибамнинг кўрсатишича, гўнглар ичида энг сифатлиси қўй қийидир. У зарур элементларга бой бўлиб, ерга қанча кўп солинса, лимон дарахти шунча тез ўсади, ҳосилдорлиги янада ошади. Масалан, колхозимизда ҳар йили бошқа хўжаликларга нисбатан ана шу ўсимликдан мўл ҳосил олинмоқда. Ҳатто йил мобайнида бир тупидан минг донагача неъмат саранжомланаяпти. Бунақаси авваллари ҳеч қаерда қайд этилмаган.

Мен 50-йилларнинг охиридан бошлаб лимончилик билан шуғулланмоқдаман. Ўшанда камина ишлаётган Ленин номли колхозга бир туп лимон қаламчаси келтирилганди. Бугунги кунда эса 50 гектар лимонзор шовуллаб турибди. Биз нафақат Ўзбекистон хўжаликларига, балки Ўрта Осиё республикалари, ҳатто мамлакатнинг бошқа регионларидаги колхоз ва совхозларга ҳам кўчат етказиб бераяпмиз.

Колхозда ҳосилдорлик гектар ҳисобига 23 тонна ўрнига 36 тоннани ташкил этади. Кўплаб зоналарда ҳар гектар лимонзордан 9—10 тоннадан ҳосил олиш белгиланса-да, бу кўрсаткич 6—7 тоннадан ошмаётир. Хўжалигимиз бу йил эл дастурхонига 1.200 тонна, белгиланганидан 300 тонна кўп витаминли неъмат тортиқ этди. Келгуси йилда мавжуд майдондан 1.500, келажакда эса 2.000 тонна харидоргир лимон етиштириш мўлжалланмоқда. Биз бунга агротехника тадбирларини такомиллаштириш, биринчи навбатда қўй қийидан янада унумли фойдаланиш ҳисобига эришамиз.

Минерал ўғитлар (азот, фосфор ва калий)ни ишлатиш мақсадга мувофиқ эмаслигини тажрибанинг ўзи исботлади. Гарчи у дастлабки пайтда ўсимликка кучли таъсир кўрсатса-да, кейинчалик лимоннинг ўсишини секинлаштиради, бинобарин ҳосил етилишини кечиктириб сифатини бузади. Устига устак нимжон ниҳол турли хил зараркунандалар ва касалликларга тез чалинмоқда. Агар гектар ҳисобига 200—300 тонна миқдорида қўй қийи солинса, нафақат ҳосилдорлик ошиб сифат яхшиланади, балки ўсимликнинг кушандаларга чидамлилиги ортади. Органик ўғит юқори даражада ишлатилган лимонзорда қишлоқ хўжалиги зараркунандаларига қарши курашда биологик усулни қўллаш ҳам яхши самара беради.

Сўнгги йилларда экинларга пестицидларни ишлатмаслик ҳақидаги масала матбуотда тўғри кўтарилмоқда. Мен амалиётчи олим сифатида бу фикрни бутунлай ва тўла-тўкис қўллаб-қувватлайман. Минерал ўғитлар ҳамда бошқа кимёвий моддалардан маҳсулоти одамларга зарарли бўлмаган техника экинлари, айтайлик, пахта ва канопни ўстиришда фойдаланиш мақбул. Сабзавот ва полиз экинларига, боғдорчиликда ва узумчиликда уларни қўллаш инсон саломатлиги учун ўта хавфлидир. Менимча, олимларимиз бу соҳада етарлича иш олиб боришмаяпти.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги М. Муҳаммаджонов олиб борган тадқиқотлар ўта заҳарли препаратлар ер унумдорлигига ҳалокатли таъсир этишини кўрсатди. Тупроқда кўпгина фойдали микроорганизмлар кескин даражада камайиб кетди, баъзи далаларда ёмғир чувалчанглари бутунлай йўқолди, ваҳоланки ер унумдорлиги уларнинг актив фаолиятига кўп жиҳатдан боғлиқ. Тупроқ — тирик система. Уни ҳалокатли таъсирлардан авайлаб-асраш керак. Ер юмшоқ, иссиқлик ва кислород миқдори етарли бўлишини таъминлаш мақсадида маромида ишлов беришни унутмаслик лозим. Экиннинг ўсиши, илдиз системасининг соғлом ривожланиши, бинобарин ҳосилдорликни ошириш, сифатини яхшилаш учун ерни чуқур ҳайдаш талаб этилади.

Бир мисол келтириб ўтмоқчиман. Авваллари таниқли деҳқонлар қовун ва тарвуздан мўл ҳосил етиштиришган. Бу неъматлар ширин бўлиш билан биргаликда муайян ҳароратда келгуси йилнинг май, ҳатто июнь ойигача сақланган. Сабаби, миришкорлар ҳеч қачон минерал ўғитлар ишлатишмаган, унинг ўрнига кўп миқдорда гўнг қўллашган. Ҳозирги кунда сабзавотчилик ва полизчиликка ихтисослашган хўжаликларда бундай тажриба унутилгани дилни ранжитади. Натижада ҳам ҳосил салмоғи ошмаяпти, ҳам қовун ва тарвузларнинг сифати паст, узоқ сақлаб бўлмайди. Устига устак минерал ўғитларнинг нормадан кўп ишлатилиши туфайли бу неъматларни истеъмол қилган кишиларнинг заҳарланиш ҳоллари учрамоқда. Халқ селекционерлари яратган кўплаб навлар эса йўқолиб кетди. Фикримча, сабзавот, полиз экинлари ва картошкачилик илмий тадқиқот институти ҳамда ихтисослашган колхоз ва совхозлар бу масалага алоҳида эътибор беришлари лозим. Шунга эришиш керакки, сабзавот ва полиз маҳсулотлари фақат органик ўғитни ишлатиш эвазига етиштирилсин.

Маълумки, айрим хўжаликлар ҳозирнинг ўзидаёқ заҳарли кимёвий моддалар, ҳатто минерал ўғитлар баҳридан кечишди. Зараркунандалар ва касалликларга қарши курашда биологик усул кенг қўлланилмоқда. Майли, уларда маҳсулот таннархи қимматроқ бўлсин, бироқ инсон саломатлигидан буюкроқ неъмат йўқ-ку! Бу ҳақда доимо ўйлашимиз керак. Полизчиларнинг аввалги шуҳратини тиклашимиз лозим.

Республикамизда Озиқ-овқат программаси муваффақиятли бажарилишини истарканмиз, аввало алмашлаб экишни тўла ўзлаштирайлик, чорвачилик, боғдорчилик, сабзавотчилик, полизчилик ва картошкачиликни янада ривожлантирайлик. Бу тармоқлардан ҳамон эҳтиёжга яраша маҳсулот олинмаётир. Ваҳоланки, ўлкада унумдор ерлар кўп, ҳарорат етарли, одамларда тажриба ҳам, билим ҳам бор. Демак, ҳар гектар ердан кам харажат сарфлаган ҳолда мўл ҳосил етиштириш учун агросаноат комплексида меҳнатни тўғри ташкил этиш зарур. Бунда, шубҳасиз, ижара пудратини тезроқ қўллаш, бу усулда ишлаётган оилаларни кўпайтириш талаб этилади. Шундай қилинганда оилада деҳқонлар сулоласи тарбияланади. Ўзимдан қиёс: фарзандларимнинг кўпчилиги цитрусчи касбини эгаллаган, ҳаммаси мен билан ёнма-ён ишламоқда, фан ютуқлари ва илғорлар тажрибасини қўллаш туфайли ҳар йили лимондан мўл ҳосил олишга эришмоқда.

Бизнинг колхозимизда, юқорида айтганимдек, 50 гектар майдонда лимон ўстирилаяпти. Уни янада кенгайтириш мумкин. Лекин бу кўп меҳнат талаб қилади, Бунинг учун республика Агросаноат давлат комитети, унинг жойлардаги бўлинмалари цитрусчиликни ривожлантиришга эътибор беришлари, теплица хўжаликлари қуриш ва уни замонавий асбоб-ускуналар билан таъминлашда ёрдам кўрсатишлари керак. Ҳар хонадоннинг дастурхонида чорвачилик ва боғдорчилик маҳсулотлари қаторида цитрус неъматлари, хусусан лимон бўлиши лозим.

Ишончим комилки, қишлоқ меҳнаткашлари Бутуниттифоқ социалистик мусобақасига қўшилган ҳолда меҳнатни уюштириш ва ҳақ тўлашнинг мақбул усулларини жорий этиб, фан тавсиялари, илғорлар тажрибасини қўллаб, агросаноат комплексининг барча тармоқларида катта муваффақиятларни қўлга киритадилар, Озиқ-овқат программаси ижросига қўшиладиган ҳиссаларини тобора кўпайтирадилар.

З. ФАХРИДДИНОВ,
Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг фахрий академиги, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган қишлоқ хўжалиги ходими, халқ селекционери.

Оққўрғон районидаги Ҳамид Олимжон номли колхоз пахтакорлари катта хирмон яратдилар. Гектаридан 32 центнердан ҳосил саранжомланиб, она-Ватанга 4 минг тонна дурдона ҳадя этилди. Ялпи хом ашёнинг 80 фойизи агрегатлар ёрдамида йиғиштириб олинди. Хўжаликда ҳар бир машинанинг иш унуми ўртача 100 тоннани ташкил этди.

СУРАТДА: илғор механизатор Солижон Каримов. У мавсумда 160 тонна пахта терди.

А. МАЛЬЦЕВ фотоси.

ИЛК МАРТА БИРИНЧИ

«Октябрь 40 йиллиги» совхози пахтакорлари хўжалик тузилгандан буён ўтган 30 йил мобайнида пахта тайёрлаш йиллик планини Киров районида илк марта биринчи бўлиб 19 октябрдаёқ бажаришган эди. Бугунга қадар қабул пунктларига 1.400 гектар майдондан 12.500 тонна — белгиланганидан 1.450 тонна кўп юқори сифатли хом ашё етказиб берилди. Эришилган ютуққа «Ўзбекистон», «Париж Коммунаси», «Намуна», Энгельс номли ва «Октябрь» бўлимлари айниқса катта ҳисса қўшдилар. Бу коллективларнинг А. Қодиров, М. Қодирова, Ҳ. Хўжамуродов, Ғ. Турғунов, С. Дўсматов, С. Алиматова, С. Нурматова бошлиқ бригадаларида ҳосилдорлик гектар бошига 35 — 38 центнерга етди.

— Йиғим-теримда машиналарга таянилгани муваффақиятни таъминлади, — дейди совхоз директори Ғанижон Раҳимов. — Ўтган йили ялпи ҳосилнинг атиги 450 тоннаси бункерлардан тўкилган бўлса, бу йил 4.000 тоннадан зиёди агрегатларда саранжомланди. Қодирали Ҳамидов, Каримжон Меликулов, Эркинжон Умматов, Муротали Шокиров, Неъматжон Акбаров сингари механик-ҳайдовчилар мавсумда 110 — 130 тоннадан хирмон уйдилар.

Меҳнат аҳли ялпи ҳосилни 12.800 тоннага етказиш йўлида йиғим-теримни давом эттираяпти.

И. ҲОТАМОВ.

ХИРМОНГА БАРАКА!

Пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида
шу йил 14 ноябрга бўлган
МАЪЛУМОТ
(Планга нисбатан процент)

Областлар	Бир кунда	Мавсум бошидан	Шу жумладан машинада терилгани: Бир кунда	Шу жумладан машинада терилгани: Мавсум бошидан
БУХОРО	0,11	111,52	0,17	91,76
ХОРАЗМ	0,03	109,78	0,06	71,47
ТОШКЕНТ	0,09	109,55	0,07	111,68
ҚАШҚАДАРЁ	0,08	105,65	0,05	112,88
ҚҚАССР	0,13	102,59	0,03	94,64
СУРХОНДАРЁ	0,29	102,58	0,07	92,72
СИРДАРЁ	0,21	100,59	0,15	109,78
Наманган	0,62	99,51	0,41	70,71
Фарғона	0,63	99,50	0,22	43,31
Самарқанд	0,53	93,04	0,18	85,27
Андижон	0,74	79,46	0,34	32,37
Республика бўйича:	0,33	100,44	0,16	85,26
Шу жумладан ингичка толали пахта				
САМАРҚАНД	1,01	129,09	3,23	143,90
СУРХОНДАРЁ	0,33	117,69	0,10	172,41
ҚАШҚАДАРЁ	0,13	110,61	0,17	154,32
НАМАНГАН	0,30	102,34	—	—
Бухоро	0,04	16,70	0,30	14,25
Республика бўйича:	0,27	110,73	0,18	161,85

ЎЗБЕКИСТОН БИЛАН ТАНИШУВ

Македония Социалистик Республикаси радио ва телевидениесининг делегацияси Ўзбекистон ҳаёти билан танишишни давом эттирмоқда.

Меҳмонлар Ўзбекистон ССР Халқ хўжалиги ютуқлари виставкасини, шаҳар музейларини бориб кўрдилар. Тошкент шаҳар ижроия комитетида суҳбат бўлиб ўтди.

Делегация аъзоларини 14 ноябрь куни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари М. Ҳ. Холмуҳамедов қабул қилди.

(ЎзТАГ).

ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ СЕССИЯСИ

УРГАНЧ, 14 ноябрь. (ЎзТАГ). Бутун халқ депутатлари Хоразм область Советининг сессияси бўлиб ўтди. Сессияда ташкилий масала кўриб чиқилди. Сессия илгари Шовот район партия комитетининг биринчи секретари бўлиб ишлаган К. Ҳалимбетовни Хоразм область ижроия комитетининг раиси қилиб сайлади.

ИККИ АЗАМАТ РАПОРТИ

НАМАНГАН

Область пахтакорлари ўн иккинчи беш йилликнинг учинчи йили планини шараф билан бажардилар. Она-Ватан наманганликлардан 415 минг тоннадан зиёд сифатли оқ олтин қабул қилиб олди. Бу муваффақиятга областда маррани биринчи бўлиб эгаллаган Наманган райони заршунослари катта улуш қўшдилар. Улар эл хирмонига 41 минг тонна дурдона ҳадя этиб, социалистик мажбуриятни ҳам уддаладилар. Шунингдек, Тўрақўрғон, Янгиқўрғон, Уйчи, Учқўрғон Поп, Задарё районларининг азаматлари ҳам ғалабага арзигулик ҳисса қўшдилар.

Эришилган марра область деҳқонларининг йил бўйи амалга оширган фидокорона ишлари, меҳнатни ташкил этиш, унга ҳақ тўлашнинг илғор усулларини қўллаш, фан ва техника ютуқларини ишлаб чиқаришда қўллаш натижасидир. Ўнлаб хўжаликлар, юзлаб коллективлар юксак кўрсаткичларга эришдилар. Мавсумни техникага таянган ҳолда, тез ва соз ўтказиш борасида учқўрғонликлар ибрат кўрсатдилар. «Партия XXIV съезди», «Андижон», Энгельс номли, «Коммунизм», Карл Маркс номли колхозлар, «Учқўрғон» совхози механизаторлари ҳосилнинг асосий қисмини агрегатлар ёрдамида саранжомлаб бердилар.

Мавсумда моҳир механик-ҳайдовчиларнинг номлари маълум бўлди. Учқўрғон районидаги «Партия XXIV съезди» колхозидан республикада хизмат кўрсатган механизатор А. Матаев, К. Ўролов, А. Маҳмудов, «Андижон» колхозидан Т. Насриддинов, Р. Эргашев, А. Худойбердиев, Задарё районидаги «Гулбоғ» совхозидан И. Аҳмедов, Х. Қораев, «Украина» совхозидан С. Кироммиддинов, «Наманган» совхозидан И. Эргашев, Поп районидаги «Партия XXII съезди» колхозидан А. Тўйматов, «Найман» совхозидан А. Раҳмонов каби суворийлар мавсумда пўлат этакдан 140—180 тоннадан дурдона тўкдилар.

(Область пахтакорлари эришган ғалаба тўғрисида 2-саҳифада батафсил ҳикоя қилинмоқда).

ФАРҒОНА

Партия қарорларини изчил амалга ошираётган область меҳнаткашлари пахта тайёрлаш плани бажарилгани тўғрисида ғалаба рапортига имзо чекдилар. Она-Ватан хазинасига 530 минг тоннадан ортиқ саноат хом ашёси етказиб берилди. Юксак хирмонни бунёд этиш осонликча бўлгани йўқ. Бугунги зафарда азамат пахтакорлар бутун йил мобайнида амалга оширган улкан бунёдкорлик ишлари, кўклам ва ёз бўйи кўрсатилган тадбиркорлик, йиғим-терим пайтидаги зўр уюшқоқлик мужассам.

Область хирмонига барча районларнинг заршунослари муносиб улуш қўшдилар. Айниқса бувайдаликлар ўзгача шижоат кўрсатдилар. Район азаматлари йиллик маррага ҳаммадан аввал етдилар. Ҳозиргача қабул пунктларига топширилган хом ашё салмоғи 48 минг тоннадан ошдики, бу планда белгиланганидан 6 минг тонна зиёд. Ленинград, Фрунзе, Ўзбекистон, Киров районларида анчадан бери мажбурият ҳисобига оқ олтин тайёрланмоқда. Риштон, Тошлоқ, Боғдод районларининг заршунослари бугун-эрта зафар манзилига етадилар.

Бу йил областда юқори ҳосилли, илғор хўжаликлар сафи кенгайди. Ўзбекистон районидаги «Ғаниобод», «Қолгандарё», Киров районидаги «Октябрь 40 йиллиги», Киров номли совхозлар, «Бешариқ» совхоз-техникуми, Ленинград районидаги Энгельс номли, Бувайда районидаги Карл Маркс номли, Тошлоқ районидаги Карл Маркс номли колхозлар, Фрунзе районидаги Жданов номли, Риштон районидаги «Риштон» совхозлари шулар жумласидан, Бу хўжаликлар областда илғорлар қаторида план ва социалистик мажбуриятларини адо этдилар.

Фарғоналик деҳқонлар пешона тери эвазига етиштирилган пахтанинг ҳаммасини саранжомлаш билан бирга кузги-қишки агротехник тадбирларни ўз вақтида ўтказиш, келгуси ҳосилга пухта замин яратиш пайида бўлмоқдалар.

(Область меҳнаткашларининг муваффақиятлари хусусида газетанинг навбатдаги сонида муфассал ҳикоя қилинади).

ВАЪДАГА ВАФО

Тоққа чиққан, чўққини кўзлайди. Шопўлат Мусурмонов бошлиқ бригада аъзолари «Таллимарон» совхозида биринчи бўлдилар. 68 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 30 центнердан ўрта толали пахта топширилди. Илғор бригадага кўчма Қизил байроқ билан биргаликда 500 сўм пул мукофоти ва бир бош қорамол берилди. Ғолиблар ҳар гектар майдондан яна 8 центнердан пахта териб олиш учун курашмоқдалар.

Қобил Тўраев бошлиқ бригада ҳам бўш келмади, иккинчи бўлиб планни уддалади. Гектаридан 28 центнедан ингичка толали оқ олтин саранжомланди. Улар 300 сўм пул ва бир қўй билан мукофотландилар. Ипак пахта усталари ҳосилдорликни 35 центнерга етказиш мажбуриятини олдилар. Эркин Жўраев бошлиқ бригада 40 центнерлик маррани кўзлаган. Мажбурият ҳисобига оқ олтин топширилмоқда. Шуниси диққатга сазоворки, учала бригадада топширилган пахта фақат биринчи сортга қабул қилинди. Ҳосилнинг асосий қисми машиналарда йиғиштирилди...

Булар роса бир ой аввалги, яъни октябрнинг бошларидаги кўрсаткич ва рақамлардир. Ангор районидаги «Таллимарон» совхозида терим мавсуми ана шундай жадал суръат билан олиб борилди. Бўлим ва бригадалар ўртасидаги ошкора беллашув, ким ўзарга меҳнат қилиш суръатга қанот бағишлади. Норсоат Абраев бошлиқ бўлим ўзаро мусобақада карвонбоши бўлди. Бўлим деҳқонлари мавсум бошидан пешқадамликни қўлга олишди. 300 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 35 центнердан ипак пахта топшириш мажбуриятини қабул қилган азаматлар планни барвақт уддалашди. Шундан кейин ҳам кунига 2—2,5 процент миқдорида оқ олтин тайёрланди. Бундай суръатга ҳосил мўл бўлгани, агрегатлардан унумли фойдаланиш эвазига эришилди. Далаларда 13 та машина жавлон урди. Бўрон Ниёзов, Жума Ҳимматов, Йўлдош Шайманов каби механик-ҳайдовчилар мавсумда 100—110 тоннадан пахта теришди.

Қурбон Чоршанбиев, Рўзи Чоршанбиев бошлиқ бўлимларнинг пахтакорлари ҳам кунига йиллик планнинг 4—5 процентини миқдорида оқ олтин тайёрлашди. Комсомолнинг 70 йиллиги шарафига 40 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 35 центнердан ингичка толали пахта етиштиришга аҳд қилган Холмурод Абсаматов бошлиқ комсомол-ёшлар бригадаси аъзолари илғорлар қаторида маррага етдилар. Ҳосилнинг 90 процентини механизатор Чори Абсаматов бункердан тўкди.

Таллимаронликлар жорий йилда 2.707 гектар майдондан 9 минг тонна пахта топширишга қарор қилишганди. Пахтазорда 58 та зангори кема унумли ишлатилди. Мингдан зиёд теримчи ҳам бўш келмади.

— Йиллик планни 23 октябрда бажардик, — дейди совхоз директори Холбой Нориев. — Бу йил агрегатлардан самарали фойдаландик. Бугунги кунда юзимиз ёруғ. Ўтган йилдан озгина қарзимиз бор эди энди ўшани узмоқчимиз.

Совхоз аҳлининг ғайрат-шижоати бу ваъда ҳам бажарилишидан далолат беради.

Б. КЕНЖАБОЕВ.
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

НЕЧАНЧИ ЎРИНДАСИЗ?

Республика районларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида шу йил 14 ноябрга бўлган
МАЪЛУМОТ
(Планга нисбатан процент)

Районлар	Жами тайёрланган пахта	Шу жумладан машинада терилгани
БУХОРО ОБЛАСТИ		
Свердлов	118,39	100,93
Ғиждувон	114,56	79,42
Қоракўл	113,58	98,56
Шофиркон	112,51	67,15
Бухоро	109,08	87,85
Ромитан	108,47	89,90
Коғон	107,88	143,64
Вобкент	104,70	89,45
ХОРАЗМ ОБЛАСТИ		
Янгиариқ	112,30	87,05
Хонқа	111,94	104,40
Гурлан	111,90	80,12
Урганч	111,00	90,98
Ҳазорасп	109,15	29,61
Хива	109,09	22,27
Боғот	108,59	55,52
Шовот	107,91	65,50
Қўшкўпир	106,48	76,71
ТОШКЕНТ ОБЛАСТИ		
Ўрта Чирчиқ	120,16	131,06
Коммунистик	115,29	124,00
Янгийўл	115,24	100,60
Чиноз	113,72	107,21
Пискент	109,01	98,39
Бўка	108,34	120,17
Оққўрғон	108,18	115,54
Ғалаба	103,92	120,27
Бекобод	103,80	89,66
ҚАШҚАДАРЁ ОБЛАСТИ		
Қамаши	117,86	132,18
Китоб	113,74	104,32
Яккабоғ	113,09	96,98
Қарши	112,58	149,31
Косон	111,07	144,39
Ғузор	108,36	86,62
Чироқчи	105,87	67,40
Ульянов	105,54	105,70
Шаҳрисабз	104,92	73,64
Муборак	104,18	136,81
Нишон	100,72	142,59
Усмон Юсупов	85,79	90,21
ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН АССР		
Қўнғирот	110,24	112,49
Чимбой	110,17	97,89
Амударё	107,77	99,19
Қораўзак	106,38	116,54
Шуманай	102,55	106,31
Кегайли	102,39	108,50
Тўрткўл	101,87	77,84
Хўжайли	101,46	104,23
Беруний	99,00	82,60
Элликқалъа	98,48	79,28
Ленинобод	87,91	78,07
СУРХОНДАРЁ ОБЛАСТИ		
Олтинсой	111,78	91,76
Бойсун	107,61	144,36
Сариосиё	106,22	88,59
Шеробод	104,90	128,14
Денов	104,22	85,61
Термиз	102,32	83,13
Ленин йўли	101,65	112,99
Қумқўрғон	101,33	105,80
Ангор	100,36	74,21
Гагарин	100,35	115,51
Шўрчи	99,59	92,55
Жарқўрғон	98,78	87,03
СИРДАРЁ ОБЛАСТИ		
Жиззах	113,26	98,31
Зомин	111,91	114,31
Пахтакор	110,80	123,51
Ворошилов	107,24	122,73
Ховос	107,22	112,90
Октябрь	105,16	118,60
Сирдарё	103,51	115,87
Боёвут	103,20	107,93
Янгиер	101,69	105,65
Мирзачўл	99,85	114,15
Дўстлик	98,58	108,22
Ильич	95,59	108,57
Гулистон	95,21	105,72
Арнасой	92,51	96,75
Оқолтин	81,18	85,56
НАМАНГАН ОБЛАСТИ		
Наманган	111,21	35,31
Тўрақўрғон	106,19	20,07
Янгиқўрғон	105,20	40,59
Уйчи	101,60	28,28
Учқўрғон	100,42	91,50
Поп	99,42	77,55
Задарё	98,57	86,21
Чуст	88,40	63,78
Косонсой	85,01	71,68
ФАРҒОНА ОБЛАСТИ		
Бувайда	116,07	37,94
Ленинград	109,72	18,58
Ўзбекистон	109,15	68,40
Фрунзе	107,98	91,93
Киров	105,99	49,77
Фарғона	100,89	23,71
Риштон	99,47	63,54
Боғдод	98,67	33,52
Тошлоқ	96,73	23,08
Олтиариқ	86,92	37,28
Охунбобоев	85,82	35,35
Қува	84,80	24,77
САМАРҚАНД ОБЛАСТИ		
Навоий	107,77	137,57
Қизилтепа	107,03	44,93
Хатирчи	101,42	94,61
Пахтачи	99,60	84,01
Каттақўрғон	97,02	82,18
Пайариқ	94,88	91,54
Паст Дарғом	88,17	82,84
Иштихон	87,71	73,16
Нарпай	85,77	63,85
Жомбой	84,53	99,61
Оқдарё	67,93	51,80
АНДИЖОН ОБЛАСТИ		
Балиқчи	100,74	47,49
Москва	93,34	27,95
Пахтаобод	90,76	22,88
Избоскан	85,59	48,13
Андижон	80,77	26,38
Олтинкўл	80,74	7,24
Ленин	79,35	9,68
Комсомолобод	75,75	61,00
Қўрғонтепа	73,55	49,21
Хўжаобод	72,41	9,58
Жалолқудуқ	60,54	15,00
Марҳамат	52,14	6,39

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ДЕПУТАТЛАРИ ДИҚҚАТИГА

Ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг тўққизинчи сессияси шу йил 18 ноябрь куни эрталаб соат 10 да Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг мажлислар залида очилади.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг сессияга келувчи депутатлари 17 ноябрь куни эрталаб соат 10 дан 19 га қадар Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг биносида рўйхатга олинадилар.

БАЙРОҚДОР НАМУНАСИ

ПАХТАЧИЛИККА ПАРТИЯВИЙ РАҲБАРЛИК ТАЖРИБАСИДАН

Наманган район заршунослари бу йил ҳам ажойиб меҳнат ғалабасини қўлга киритдилар. Йиллик план 23 октябрдаёқ областда биринчи бўлиб бажарилди. Ҳар гектар ердан 30 центнердан ҳосил олиниб, давлатга 37.723 тонна оқ олтин топширилди. Унинг 90 проценти юқори сортларга сотилди.

Хўш, ютуқлар омили нимада? Район партия ташкилоти КПСС XXVII съезди, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг кейинги пленумлари қарорлари асосида иш юритиб, асосий тармоқни жадал ривожлантиришга қаратилган аниқ тадбирларни амалга оширмоқда. Ҳал қилувчи бўғинлар коммунистлар, тажрибали мутахассислар, тажрибакорлар ҳисобига мустаҳкамланди. Бошланғич, цех партия ташкилотлари, партия группаларининг жанговарлиги ошди, одамларда ерга, техникага бўлган муносабат ўзгарди. Райком аппарати ходимлари раҳбарликнинг кабинет усулидан воз кечиб, ҳаёт қайнаган жойда кўпроқ бўлишга интилишаяпти. Муаммолар иложи борича жойида ҳал этилаяпти. Аксарият хўжаликларда оммавий-сиёсий, ғоявий-тарбиявий ишлар янги поғонага кўтарилди. «Шербулоқ», «Самарқанд» совхозлари, Свердлов номли, Энгельс номли, «Коммунизм», Ленин номли колхозларнинг партия комитетлари бу борада барчага намуна. Заршуносларнинг таъкидлашларича, меҳнатни ташкил этиш ва унга ҳақ тўлашнинг илғор усулларидан кенг фойдаланилаётганлиги асосий тармоқни ривожлантиришнинг муҳим омили бўлди. Райком тарғибот-ташвиқот ишларининг таъсирчан воситаларидан унумли фойдаланмоқда. Минг нафардан ортиқ ғоявий фронт жангчилари оммага илғор иш усулларининг тарбиявий ва иқтисодий афзалликларини кенг тушунтирдилар. Қуйи бўғинларда юзага келаётган ташаббуслар вақтида илғанилиб, оммалаштирилди. Натижада бу йил пахтачиликда 140 та бригада, 5 та звено, 13 та оила пудрат усулида ишлашга ўтди. Деҳқонларга, мутахассисларга мустақиллик берилди. Инсон омилига эътибор ҳар қачонгидан кучайди. Мавжуд дала шийпонлари намунали жиҳозланиб, оммавий-сиёсий ишлар марказига айлантирилди. Маданий-маиший хизмат намунали йўлга қўйилди.

Партия, совет, касаба союз ва комсомол ташкилотларининг сиёсий ва ташкилотчилик ишлари шарофати туфайли план бажарилганидан кейин ҳам суръат бўшашмади. Коммунистлар, шавкатли механизаторлар ишнинг оғирини елкаларига олиб, барчани олға ундадилар. Шу ўринда «Самарқанд» совхози заршуносларининг жасорати ҳақида алоҳида тўхталиш ўринли. Улар адир ерларда мўл, арзон ва сифатли ҳосил етиштиришнинг ўзига хос тажриба мактабини яратишди. Ғўза вегетацияси даврида зўр уюшқоқлик, омилкорлик кўрсатилиб, сув танқислиги енгиб ўтилди. Йиғим-терим даврида техникага зўр берилди. О. Қўчқоров, Н. Абдуллаев каби суворийлар мавсумнинг чинакам қаҳрамонлари бўлишди. Совхоз меҳнат аҳли хурсандчилигининг чеки йўқ: йил баракали якунланмоқда. Дастлабки ҳисоб-китобларга қараганда пландаги 2 миллион ўрнига 2 миллион 700 минг сўм пул даромади олиш кўзда тутилаяпти. Рентабеллик даражаси камида 35 процентга етади.

Мавсум ўз қаҳрамонларини яратди. Ҳозир районда Свердлов номли колхоз звено бошлиғи М. Аҳмаджонов фаолияти хусусида ҳам илиқ гапларни айтишаяпти. Қўқимбой адирларида дур ундираётган бу фидойи деҳқон катта ташкилотчилик қобилиятига эга. Ҳар қандай шароитда ҳам ишнинг қаловини топади, одамларни ўз ортидан эргаштиради. Звено аъзолари ҳосилдорликни гектарига 6 центнерга оширдилар. Ниятлари давлатга белгиланганидан 125 тонна кўп пахта топшириш.

«Қизил байроқ» колхози деҳқонлари ҳам пахтачиликда туб бурилиш ясашга астойдил ҳаракат қилмоқдалар. Мавжуд имкониятлардан унумли фойдаланиш, экономикани мустаҳкамлаш барчанинг диққат марказида. Заршунослар шундай мулоҳаза билдиришди: авваллари ҳам меҳнат унумдорлигини ошириш, маҳсулот таннархини арзонлаштириш, иш шароитини яхшилашга қаратилган тадбирлар белгиланарди. Аммо улар ташкилотчилик, изчиллик етишмаганлигидан қоғозда қолар эди. Цех партия ташкилотларида бўлиб ўтган ҳисобот-сайлов йиғилишларида коммунистлар турғунлик йиллари иллатларини қисқа вақт ичида бартараф этиш, ҳал қилувчи бўғинларда ишчанлик муҳитини қарор топтиришни қатъий талаб қилдилар. Правление, партия комитети танқиддан тўғри хулоса чиқарди. Инсон омилига эътибор кучайди. Йиғим-терим мавсумига алоҳида тайёргарлик кўрилди.

Н. Мўйдинов, Р. Шайхуллин, У. Арслонов каби бригада бошлиқлари сўз ва шахсий ибратлари билан барчани олға ундадилар. Илғор коллективлар ҳосилдорликни гектар бошига 34—37 центнерга етказдилар. Чевар теримчи С. Маҳкамова ҳам барчани қувонтирди: шу кунгача қарийб 7 тонна пахта теришга эришди.

Колхоз меҳнат аҳли зўр кўтаринкилик билан мўл-кўлчилик учун курашни давом эттираяпти. Моддий манфаатдорлик таъминланаётганлиги, пахтакор меҳнати росмана қадрланаётганлиги барчани янги ютуқлар сари чорлаяпти.

Колхоз ва совхозларда аксарият тармоқлар бирдек ривожланаётганлиги экономикани мустаҳкамлаяпти. Бу йил хўжаликларнинг пул даромади ўтган йилдагидан 15 миллион сўм кўп — 62 миллион сўмни ташкил этиши кутилаяпти. Пахтачиликнинг ўзидан 39 миллион сўм даромад қилинади.

Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 71 йиллиги шарафига бошланган социалистик мусобақа ўзининг кутилган натижаларини берди. Районда давлатга дон, сабзавот, мева, узум, полиз экинлари маҳсулотлари, гўшт, сут, тухум сотиш топшириқлари бажарилди. Бу барчанинг кучига куч қўшди. Заршунослар суръатни бўшаштирмай, қабул пунктларига оқ олтин етказиб беришни қизғин давом эттирмоқдалар. Умумий хирмон қарийб қирқ минг тоннани ташкил этди.

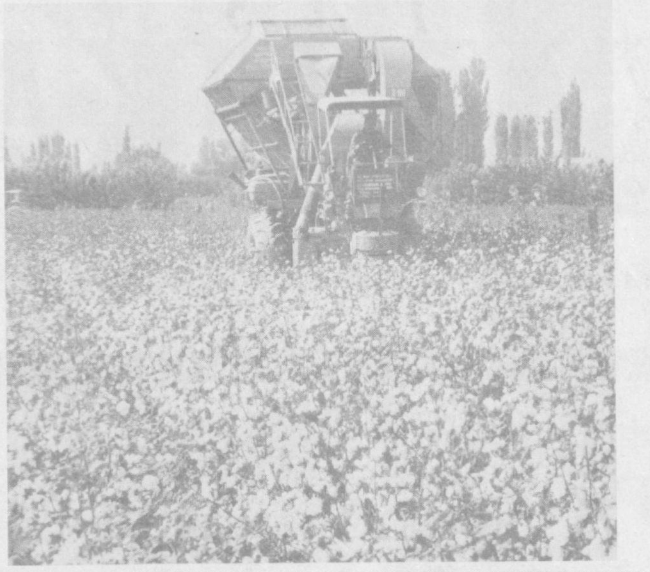

НАМАНГАН: ТОШ УСТИДА ГУЛ УНДИРГАНДАЙ

Коммунистга битта имтиёз берилган: у ҳамиша энг оғир, керакли жойда фаолият юритиши, партия режаларини рўёбга чиқариш учун бошқалардан кўра кўпроқ куч-ғайрат сарфлаши лозим. Буни Учқўрғон районидаги «Учқўрғон» совхозининг бригада бошлиғи, область партия комитети аъзоси Сожирахон Ботирқулова яхши тушунади. У узоқ йиллардан буён фидойилик кўрсатиб ишлаб, қолоқ бригадани илғорлар сафига олиб чиқди. Партия конференцияси йилида уста заршунос етакчилик қилаётган коллектив навбатдаги муваффақиятга эришди. Пешона тери эвазига етиштирилган ҳосил ҳашарчиларсиз техника ёрдамида йиғиштириб олинди. Ҳосилдорлик гектарига қарийб 40 центнерни ташкил этди. Меҳнат ютуғида мусобақа пешқадамлари — Нишонбой Исомиддинов, Исроил Ҳусанов каби дала гвардиячиларининг муносиб ҳиссаси бор.

СУРАТЛАРДА: Ташаббускор коммунист, бригада бошлиғи С. Ботирқулова; план бажарилди, аммо машина терими давом эттирилмоқда.

Б. АЛИМОВ фотолари.

ОЛТИН ЯПРОҚЛАР

Уйчи районидаги Ленин номли колхозда 33 йилдан буён бригадага етакчилик қилаётган Ленин ордени, Октябрь революцияси ордени иншондори, район партия комитети аъзоси Ёқубжон Ҳайдаров портретига чизгилар.

У боғни кесиб ўтган ёлғиз оёқ йўлдан юриб дала бошига чиқди. Азим дарахтга суянганча иштиёқ билан дур йиғиштираётган колхозчиларга меҳр ва ҳавас билан тикилди. Енгил савалаб ўтган ёмғир иш унумига таъсир этмабди: олди теримчилар дастлабки пахтани карта четига тўкиб қўйишган. Ҳатто Мамасоли ота бошлиқ ветеранлар ҳам мажбурият бажарилган бўлса-да этакни қўлдан қўйишмаяпти. Ҳа, кайфиятга кўп нарса боғлиқ. Агар инсон ўз меҳнатидан, коллективидан кўнгли тўқ бўлса, моддий манфаатдорлик таъминланса ёниб-жўшиб меҳнат қилаверади. Ёқубжон ака шу тобда негадир ўша воқеани эслади.

...Баҳор серёғин келди. Катта майдонларга чигит қайта экилди. Ҳар бир заршунос танг аҳволдан қутулиш учун тунларни тонгга улади, чинакам фидойилик кўрсатди. Бир куни колхозга марказкомнинг собиқ раҳбарларидан бири келди. У бригада далаларини айланиб, ҳосил чўғини чамалаган бўлди. Кутилмаганда ривожланишдан орқада қолган ғўзаларни оёқ учида кўрсатиб, кекса деҳқонга ўшқирди. Бригада аъзоларини лоқайдликда, уқувсизликда айблади.

— Ахир бу қандай бўлди, — ўйларди бригадир — деҳқон табиат инжиқликларига қарамай зўр бериб меҳнат қилса-ю, раҳмат ўрнига дакки эшитса. Қаёққа қараб кетаяпмиз ўзи...

Булар ҳам холва экан, кўп ўтмай кекса деҳқонни дефолиацияни чўзиб юбораяпсиз, машина теримини атайлаб судраяпсиз, дея неча бор диққат қилишди. Бироқ Ёқубжон Ҳайдаров ҳар қандай шароитда ҳам ақл билан иш юритди, халқ ишига, ҳақ йўлга қайишди. Сохта шуҳратга, пуч ваъдаларга учмади. Саркорнинг тадбиркорлиги, ташаббускорлиги туфайли далаларда мўл ҳосил яратилди. Йиғим-терим қисқа муддатда уюшқоқлик билан ўтказилди. Гектаридан 40 центнердан ошириб дур йиғиштирган иноқ коллектив биринчилар қатори ғалаба рапортига имзо чекди. Аксига номаъқулчиликлар давом этарди. Ҳар куни унинг ҳоли-жонига қўймай ҳашарчилар юборишарди.

— Ҳосилни ўз кучимиз билан териб олдик, ортиқча ҳаракат, харажатнинг нима кераги бор, — яна юзланди Ёқубжон ака раҳбарларга. Жавоб эса ҳамиша бир хил:

— Сиз ўзингизни эмас, областни, республикани ўйланг, билдингизми?

Деҳқонга бундан ҳам ортиқ азоб борми?

Қайта қуриш шарофати туфайли заршунос кўкрагига шамол тегди. Эмин-эркин ишлашга ўтди. Оғзига кучи етмаган, юлдузни бенарвон урганлар фаолиятига муносиб баҳо берилди. Оила пудратининг жорий этилиши меҳнат унумдорлигини ошириш, маҳсулот таннархини арзонлаштиришда муҳим омил бўлди. 80 гектар ер 47 оилага бўлиб берилди. Энди пировард натижа учун барча бирдек жон куйдира бошлади. Ердан, минерал ва маҳаллий ўғитдан унумли фойдаланилди. Ёқубжон ака раҳбарман деб қўл қовуштириб ўтирмади. Оммавий-сиёсий, маданий-маиший хизматни намунали ташкил этиш юзасидан белгиланган тадбирларни амалга оширишга бош-қош бўлди. Қўлидан келганича одамларни эъзозлади, хайрли ҳаракатларни қўллаб-қувватлади. Натижа кутилганидан ҳам яхши бўлди. Т. Отахонов, К. Олимова, С. Ғаниева каби звено бошлиқлари конференция йилида ҳар гектар ердан 40 — 47 центнердан пахта ҳосили олдилар. Бригадир эришилган натижалар билан кифояланмайди. Муаммоларни ҳал этиш, пахтакор мушкулини осон қилиш ҳақида бош қотиради.

— Меҳнатга ҳақ тўлашда қатор чалкашликлар бор, — деди у биз билан суҳбатда. — Кўпи билан пудратчиларга 2 гектар ер ажратганмиз. Шартнома бўйича ҳар гектари учун ойига 30 сўмдан белгиланган. Ўзингиз ўйланг, ҳар бир оилада ўрта ҳисобда 7— 8 жон бор. 60 сўм бир ойга нима бўлади. Одамларимизга балли, улар келажакка комил ишонч билан боқишмоқда. Кейинги йилларда колхозимиздан ажойиб заршунослар, механизаторлар етишиб чиқди. Улар қайта қуришнинг чинакам меъморларидир. Эргаш Маллабоев ҳақида яйраб гапираман. Кўп йиллик меҳнат фаолияти давомида 30 га яқин лаёқатли шогирдлар тайёрлади. Ўнта бригадани илғорлар сафига олиб чиқди. Бундан уч йил аввал ўз ташаббуси билан қумлоқ, тошлоқ ерда дур ундиришга азму-қарор қилди. Комсомол-ёшларни қаноти остига олиб, ота касбни эъзозлади. Бу йил у бошлиқ бригада меҳнатга коммунистик муносабат намунасини кўрсатди. 75 гектар ернинг ҳар гектаридан пландагидан 5 центнер кўп қимматли хом ашё олишга эришди. Ялпи ҳосилнинг асосий қисми биринчи сортга топширилди. Бригада мўмай даромад олди. Ана шундай сўзи билан иши бир, садоқатли кишиларнинг жонбозлиги туфайли колхоз районда биринчилар қатори планни бажарди.

У шундай деди-ю, мусобақадош бригада даласи томон йўл олди. Куз шамоли заъфарон дарахт баргларини чирт-чирт узиб, оёқлари остига ёзар, ҳар томонга тўзғитиб, ғужғон ўйнарди. Назаримда сахий табиат бу меҳнат зарбдорининг йўлларига олтин япроқлардан поёндоз тўшаётгандек эди!

Ерни эъзозлаган муродига етар

С. ҒОЙИПОВА,
Чуст районидаги Фрунзе номли колхоз теримчиси.

Қатор йиллардан буён Мўминжон Абдураҳмонов бошлиқ бригада заршунослари билан мусобақалашиб ишлаяпмиз. Бир-биримиздан ўрганиб, ҳам ўргатиб дашт қийинчиликларини мардонавор енгмоқдамиз. Саркоримиз Нурматбой Бўтаев асл пахтакор. У бизга ерни эъзозлашни, вақтнинг қадрига етишни уқтиргани уқтирган. Мураббий маслаҳатига амал қилиб кам бўлмаяпмиз. Иш олдинга босмоқда. Бу йилги мавсум биз учун ҳам қувончларга бой бўлаяпти. Т. Маллаева, М. Аҳмедова каби чеварлар 6—7 тоннадан пахта теришга эришдилар.

Чўл дурдонаси

К. ТУРҒУНОВ,
Поп районидаги «Навбаҳор» совхози пудратчиси.

Чўлда ишлашнинг ўзи бўлмайди. Шамолу довуллар, ёз жазирамаси, гармселига бардош бериш учун киши ўзида мустаҳкам иродани тарбиялай билиши керак. Дастлабки йиллари не-не қийинчиликларни бошдан кечирмадик. Яширмайман, баъзида қўл силтаб, бошқа хўжаликка ўтиб кетишни ихтиёр қилиб қолган кезлар бўлди. Аммо Б. Исмоилов, А. Турдиалиев каби тажрибали чўлкуварлар тўғри маслаҳат беришди. Лозим бўлганида амалий ёрдам кўрсатишди. Яхши одамлар ёрдамида ҳаётда ўз ўрнимни, бахтимни топдим. Пахта йўли ойдин йўл экан. Бизни бахт эшигига эгатлар етаклади. Ҳалол меҳнат қилиб кам бўлмаяпмиз. Чунончи, конференция йилида совхозимиз пахта тайёрлаш йиллик планини муддатидан илгари бажарди. Ватанга 3.700 тоннадан зиёд пахта армуғон этилди.

Пудрат—қудрат

М. ТОЖИБОЕВ,
Тўрақўрғон районидаги «Партия XXV съезди» колхозининг механизатори.

Йил бошида давлатга 260 тонна пахта топширамиз, дея зиммага мажбурият олган эдик. Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси тарихий ҳужжатлари муҳокамасига бағишланган йиғилишлардан бирида коммунистлар янада юксак маррани белгилашга даъват этдилар. Хайрли ҳаракат қўллаб-қувватланди. Бригада ва оилавий пудрат қудратига яна бир бор ишонч ҳосил қилдим. Каттаю кичик пировард натижа учун ўзини масъул деб билиб, сидқидил тер тўкди. Дақиқалардан унумли фойдаландик. Натижада аксарият пудратчилар ҳосилдорликни гектарига 40 центнерга етказишга муваффақ бўлдилар.

ДИЛДАГИ ГАПЛАР

Н. АЛИХОНОВ,
Учқўрғон районидаги Охунбобоев номли колхоз механизатори, КПСС аъзоси.

Мавсумда механизаторлар техника қудратини чинакамига намойиш этишди. Ўзаро социалистик мусобақада Ленин номли совхоз суворийси А. Ўсаров пешқадам. Унинг жасоратига қойил қолмаган киши бўлмаса керак. Техника ихлосманди ёшлигидан хосиятли касбга меҳр қўйди. Йиллар мобайнида қийинчиликларга бардош бериб, агрегатни ремонт қилиш, уни моҳирлик билан бошқаришнинг сирларини пухта ўрганди. Бу йил ўзига ажратилган майдондаги ғўзаларга сифатли ишлов берди, машинабоп қилиб ўстирди. Биринчи бўлиб, йиғим-теримни бошлаб берди. Қизғин дамларда кунига 10—13 тоннадан пахта терди. А. Ўсаровнинг шу кунгача уйган хирмони 240 тоннадан ошди.

Хўжалигимиз йигитлари ҳам бўш келишмади. 19 та зангори кема тўла унум билан ишлатилди. Мусобақадошларим Мўминжон Каримов ва Валижон Раҳмонов 130—140 тонна дурдонани пўлат этакдан тўкишди. Ўзим бу кўрсаткични 150 тоннага етказдим.

Ҳа, лафзи ҳалол деҳқонлар ўз сўзларининг устидан чиқдилар. Аммо ғалабага осонликча эришилмади. Шу ўринда дилдагини очиқ айтмоқчиман. Газеталарда пахтакорлар ҳаётидан ёзилган мақолаларни ўқиб ҳайрон бўламан. Назаримда баъзи қаламкашлар заршунос машаққатини, қишлоқ ҳаётини яхши билишмайди. Улар негадир асосий эътиборни ким қанча пахта тергани, гектаридан қанча ҳосил олингани, мусобақа пешқадамларига қаратиб, ноз-неъмат бунёдкорининг юрагидаги дарди, яшаш шароити ва бошқа муҳим масалаларни кўпинча эътибордан четда қолдиришади. Куни кеча кўпмингкилограммчи теримчи билан суҳбатлашдим. Қўллари, лаблари ёрилган, оғир меҳнат анча қийнаб қўйганлиги сезилиб турарди. Турмуш-турмушини суриштирсам йиғлаб юборди. Билсам, етишмовчилик, бола-чақа ташвиши эзибди. Ҳайрон бўлманг, ҳали ҳам ўн беш кунда бир марта қозонига гўшт тушадиган оилалар йўқ эмас. Муаммолар эса қалашиб ётибди. Қўлимиз эндигина пулга ёлчияпти. Шу боисдан колхоз правлениеси, партия, касаба союз комитетлари меҳнаткаш инсон ҳақида алоҳида ғамхўрлик кўрсатишлари керак. Зеро, деҳқон кўнглини овламай туриб, қувончли натижаларга эришиш мушкул.

РАҲБАРЛИК САНЪАТИ

П. ҚОСИМОВ,
Тўрақўрғон районидаги «Ўзбекистон» колхози правлениесининг раиси, Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутати, Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси делегати.

Инқилобий янгиланиш жараёнлари, демократиянинг чуқурлашуви ва тўла ошкоралик шароити раҳбар кадрлар зиммасига масъулиятли вазифалар юкламоқда. Ҳозирги иш боши ўзида рўйирост гаплашиш иштиёқини тарбиялаши, одамлар фикрини тинглаганида босиқлик ҳамда сабр-тоқатни намойиш этиш зарур. Чуқур билим, ташкилотчилик қобилиятига эга бўлмай туриб мақсадга эришиш қийин.

Бутуниттифоқ XIX партия конференциясида бу ҳақда алоҳида гапирилганлиги ҳам бежиз эмас. Очиғи, анжуманда делегат сифатида иштирок этганлигим фаолиятимда туб бурилиш ясади. Ўзимни ўйлантирган, тўлқинлантирган жуда кўп саволларга жавоб олдим. Москвадан қайтгач, тўғри далага йўл олдим. Пахтакорлар, чорвадорлар, боғбону соҳибкорлар учрашувни сабрсизлик билан кутишаётган экан. Таассуротларимни ҳаяжон билан ўртоқлашдим. Жонли мулоқотларда камчиликлар яққолроқ кўзга ташланар экан. Ғани Аҳмадалиев, Икромжон Нажмиддинов, Меҳмонали Ҳамдамов каби уста заршунослар омма билан алоқани мустаҳкамлаш, моддий манфаатдорликни таъминлаш, қишлоқларни ободонлаштириш юзасидан қимматли маслаҳатлар беришди.

Колхоз партия комитетининг секретари С. Юсупов билан маслаҳатни бир ерга қўйдик. Правление аъзолари чекка қишлоқларни бирбир кўздан кечирдилар. Одамларнинг яшаш шароити, орзу-интилишлари билан яқиндан танишдик. Уларга қўлимиздан келганича ёрдам қилдик. Боқувчисиз оилалар, уруш ва меҳнат ветеранлари алоҳида ғамхўрлик билан қуршаб олинди. Шундан кейин олдимга маслаҳат сўраб келувчилар сони кўпайди. Демак, одамлар мени ўзларига яқин олишаяпти. Бу орада коммунистлар асосий тармоқда туб бурилишга эришиш юзасидан ташаббус бошладилар. Мураббийчилик ҳаракати авж олди. Ғўза вегетацияси даврида колхозчилар барча имкониятни ишга солдилар. Ҳал қилувчи дамларда техникага зўр бердик. Натижада 1.752 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 36 центнердан ҳосил олинди. Унинг 92 проценти юқори сортларга топширилди. Ёқубжон Деҳқонов, Йўлдошали Алишеров, Раҳмонберди Худойбердиев каби ўртоқлар бошлиқ бригадаларда ҳосилдорлик гектарига 37 — 40 центнерни ташкил этди. Айни кунларда келаси йилга замин ҳозирлаяпмиз. Пахтаси териб олинган ерлар пешма-пеш шудгор қилинмоқда.

Колхоз правлениеси, партия комитети ҳал қилувчи бўғинларни эътиқодли, иқтидорли кадрлар билан мустаҳкамлаб бормоқда. Биз ҳали янгиликни хушламаётган, ундан ҳадиксираётган кишилар борлигини унутмаслигимиз керак. Партия конференцияси ўз ниятларини янгича шиорлар, баландпарвоз иборалар билан ниқоблашга уринаётган кишиларга нисбатан муросасиз курашиш лозимлигини таъкидлади. Демак, асосий ишлар ҳали олдинда.

Коммунист ташаббуси

Н. НОРМАТОВА,
Янгиқўрғон районидаги Алишер Навоий номли колхоз бригадири, СССР Олий Совети депутати.

Колхоз партия комитети ўз атрофига 240 КПСС аъзосини бирлаштирган. Уларнинг кўпчилиги ноз-неъмат бунёдкорларидир. Айниқса Одилжон ака Ражаббоевга жуда ҳавасим келади. Бир сўзли, чўрткесар, деҳқончилик илмини миридан сиригача биладиган бу кишининг олдига тушадигани кам. У бу йилги мавсумнинг чинакам қаҳрамонларидан бири бўлди. Зангори кемани моҳирлик билан бошқариб, шу кунгача 155 тонна пахта терди. Акром Мирзаакбаров, Илҳом Ҳамробоев каби суворийлар ҳам бўш келишмади: ҳар бирлари пўлат этакдан 100 тоннадан ошириб дур тўкишди.

Район партия комитети бюроси аъзоси, бригада бошлиғи О. Азимов ёшлар мураббийси, қатор ватанпарварлик ташаббусларининг бошловчисидир. Бирор йил йўқки, сўзининг устидан чиқмаган бўлсин. Устоз заршунос конференция йилида арзон ва сифатли ҳосил етиштиришда брачага намуна бўлди. Ана шундай фидойиларнинг самарали меҳнати туфайли колхоз планни муддатидан илгари бажарди. Давлатга 5.832 тонна сифатли хом ашё топширилди. Шубҳа йўқ, бу йил ҳар қачонгидан ҳам мўмай даромад олинади. Бу муваффақиятда Д. Турғунова, Х. Зокирова, М. Қодирова, Р. Давлатова каби чевар теримчиларнинг ҳам муносиб ҳиссалари бор.

Саҳифа материалларини «Қишлоқ ҳақиқати» махсус мухбири **М. ҚАЮМОВ** тайёрлади.

БУТУНИТТИФОҚ МУСОБАҚАСИ ҒОЛИБЛАРИ

ИЗЛАНИШ

Бундан икки-уч йил илгари Қўрғонтепа районидаги Ленин номли колхоз Андижон области хўжаликлари ўртасида қолоқ ҳисобланар эди. Бу ерда барча соҳаларда туб бурилиш сари йўл тутилди. Пахтачилик, боғдорчилик, айниқса чорвачиликда қўлга киритилаётган ютуқлар салмоғи катта бўлаяпти. Ўтган қишловда эришган муваффақиятлари учун колхоз Бутуниттифоқ мусобақасида ғолиб деб топилиб, КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитетининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотланди. Ҳикоямиз ана шу коллектив ҳақида.

Бош зоотехник Исроилжон Абдулҳақов чорвадорлар иши билан таништирар экан, «Ўн бир нафар соғувчимизнинг ҳаммаси малакали, ўз ишини пухта билишади», деб қолди. Сўнгра қўшимча қилди: «Эндиликда фермамизда ишга кирмоқчи бўлганлар махсус суҳбатдан ўтиши керак. Малакаси, ишчанлиги синаб кўрилади. Талабга жавоб бермаса, ишга олмаймиз».

— Моддий манфаатдорликнинг аҳамияти алоҳида, — суҳбатга қўшилди ферма мудири Абдулазиз Сойипов. — Шу боисдан ҳам ҳар кимнинг бажарган ишига қараб ҳақ тўлашга ўтдик. Аввалига бу баъзиларга эриш туюлди. Лекин ҳар бир чорвадор ишлаганига қараб ҳақ олгандан кейин барча «паст-баланд»лик яққол кўзга ташланди. Шу зайлда одамларнинг сараги саракка, пучаги пучакка ажралди. Фермамизда ўз касбини севадиган, вазифасини сидқидилдан бажарадиганлар қолишди.

Юлдузхон Қорабоева ферма сардорларидан бири. У ўтган йили 20 бош ғовмишнинг ҳар биридан 2.759 килограмм сут соғиб олибди. Қорамолларнинг яхши парвариш қилганлиги, планни орттириб бажарганлиги ҳамда сутнинг ёғлилик даражаси яхши бўлганлиги туфайли Ю. Қорабоева йил якунида бир ярим минг сўм қўшимча даромад олди.

Юлдузхон бу йил ҳам ғайрат кўрсатиб ишлаётир. Ўтган тўққиз ойда ҳар бош сигирдан 2.210 килограммдан сут соғди. Марраси — 3 минг килограмм.

Чорвадорлар ўртасидаги суҳбатда Эътиборхон Исломова тажрибаси ҳақида гапирилди. Область Советининг депутати Э. Исломованинг тажрибаси билан танишдик. Ҳамкасблари Эътиборхон ҳақида тўлқинланиб гапиришди:

— Ишда чаққон, моллар парваришини ўрнига қўяди, ёшларнинг меҳрибон мураббийси. Ўтган йили ҳаммадан кўп — ҳар бош сигирдан қарийб 3 минг килограммдан сут соғиб олди. Ҳозиргача эса ҳисобни 2.750 килограммга етказди. Бу йил кўрсаткични 3.200 килограммга етказмоқчи.

Норхон Ҳасанова, Рўзихон Ўрмонова ва барча бошқа соғувчилар ҳақида ҳам илиқ гаплар айтиш мумкин. Бу ерда ишлаётган ҳар бир сигирсоғарнинг ойлик маоши ўртача 200 сўмдан кўпроқни ташкил этади.

Коммунист Мадаминжон Қорабоев тонг саҳардан то кеч оқшомгача фермадан кетмайди. Турмуш ўртоғи коммунист Турсунхон ҳам у билан бирга меҳнат қилади. У янги туғадиган ва янги туққан сигирларни парвариш қилади. Укаси Абдусаттор — молбоқар, келини Абдусатторнинг турмуш ўртоғи Юлдузхон — сигирсоғар.

Мадаш ака шу йилнинг бошларига қадар соғин сигир боқарди. Янги йил арафасида колхоз правлениеси ва партия комитетига мурожаат қилди. Фермада янги туғилган бузоқлар парвариши кўнгилдагидек бўлмаётгани, шунинг учун ҳам жониворлар тез-тез нобуд бўлаётганлигини айтди. Ўзи шу ишга ўтиш истаги борлигини билдирди.

— Коммунист деган ном ҳар бир кишини ташаббус кўрсатиб ишлашга даъват этади, — дейди М. Қорабоев. — Айниқса, барча соҳада туб бурилиш қилинаётган, ошкоралик даврида мутахассиснинг ўз ўрнида ишлаши катта аҳамият касб этади. Ота-онамдан бузоқ боқишнинг ҳадисини олганман. У парвариш қилган 164 бош бузоқнинг бирортаси ҳам нобуд бўлмади. Айни кунларда Мадаш ака яна 35 бош янги туғилган бузоқни намунали парваришлаётир.

Чорвадорлар самарали меҳнатдан сўнг фермада кўнгилли ҳордиқ чиқармоқдалар. Каттагина кутубхона, дам олиш хоналари уларнинг ихтиёрида. Реконструкциядан сўнг асосий юмушлар механизация ёрдамида амалга ошириладиган бўлиб қолди. Фермага ичимлик суви келтирилди.

Хўжаликда моллар зотини яхшилашга жиддий эътибор берилаяпти.

Чорвадорлар муваффақиятни мустаҳкамлаш йўлида меҳнат қилишаётир. Улар 9 ой мобайнида пландаги 53 тонна ўрнига 60 тонна гўшт топшириб бу соҳадаги планни ортгириб бажардилар. Яна 9 тонна гўшт топширилса, йиллик план бажарилади. Бунинг учун барча имкониятлар мавжуд.

Қиш — чорвадорлар учун жиддий синов. Бу даврда ҳам моллар маҳсулдорлигини ёздагидек сақлаб қолиш мақсадида хўжаликда катта тадбирлар амалга оширилди. Етарли миқдорда озуқа жамғарилди. Бинолар ремонти тугалланди.

Ғолиб чорвадорлар тармоқни жадал ривожлантириш учун изланмоқдалар.

А. СУЛТОНОВ.

МУКОФОТДАН РУҲЛАНИБ

Элликқалъа районидаги «Қирққизобод» колхози чорвадорлари 1987—88 йил чорва қишловини муваффақиятли ўтказганликлари учун Бутуниттифоқ социалистик мусобақасида ғолиб чиқдилар. Қирққизободликлар зиммасидаги топшириқларни шараф билан бажармоқдалар. Тўққиз ойлик пландаги 309 тонна ўрнига 339,8 тонна сут давлатга топширилди. Шунингдек, 102 ўрнига 102,8 тонна гўшт сотилди. Ўтган даврда қабул пунктларига 140 минг дона тухум ҳадя қилинди. Чорва қишловига 85 тонна ем, 1.700 тонна дағал хашак, 2.200 тонна силос, 1.210 тонна беда, 40 тонна витамин уни жамғарилди. Ҳар 100 бош соғин сигирдан ўтган йилдагидан уч бош бузоқ кўп олинди. Ҳар бир сигирдан планлаштирилганидан 96 килограмм сут кўп соғилди. Чорвада хўжалик ҳисобига ўтказилганлиги натижасида 125 минг сўм тежаб қолинди. Қорамолнинг ўртача оғирлиги 350 килограммни ташкил қилди. Бундай ютуқларни қўлга киритишда илғор чорвадорлардан Сапура Нуримбетова, Назира Латипова ва Жамила Холбоевалар қўшган улуш каттадир.

М. АЙТИМОВ.

ҚИШЛОВ—СИНОВ

Термиз районидаги Жданов номли колхоз чорвадорлари йил сайин юқори натижаларга эришмоқдалар. Ишлаб чиқаришга илғор тажрибалар, фан ютуқларини жорий этиш, инсон омилини ошириш, ҳар бир ишда тежамкорликка эришиш ютуқлар омили бўлаётир.

Колхоз чорвадорлари ўтган қишловда маҳсулот етиштириш ва харид қилишни кўпайтириш бўйича ўтказилган Бутуниттифоқ социалистик мусобақасида ғолиб топилиб, КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитетининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотланишди. Хўжалик чорвадорлари бундай шарафга ўтган йили ҳам эришган эдилар.

Хўш, чорвадорлар ниманинг ҳисобига маҳсулот етиштиришни кўпайтирмоқдалар? Моллар зотининг яхшиланаётганлиги муваффақият гарови бўлаётир. Хўжаликда чорвачилик интенсив ривожлантирилмоқда. Бу ишга 1982 йилдан бошлаб астойдил киришилганди. Ўша йили хўжаликда жами 1.800 бош қорамол бўлиб, шундан 310 бошини соғин сигирлар ташкил этарди. Молларнинг асосий қисми қари ва жайдари эди. Табиийки, маҳсулдорлиги кам эди. Сигирларнинг ўртача кунлик маҳсулоти 4—5 килограммдан ошмас, йил бўйи қанча кўп озуқа берилишига қарамай, 1.600—1.700 килограммдан сут соғиб олинарди.

— 1982 йили колхоз бўйича 550 тонна сут ишлаб чиқарилди, — дейди бош зоотехник Худойназар Эргашев. — Бу чорвадорларимизни қаноатлантирмай қолди. Мутахассисларимизнинг кўпчилиги моллар зотини яхшилаш лозимлигини таклиф этишди.

Хўжаликда наслчилик четдан зотдор моллар сотиб олиш ҳисобига яхшиланганй йўқ. Колхоз чорвадорлари, мутахассислари ўз ички имкониятларидан фойдаланиб моллар зотини яхшилашди. Чорвадорлар қари ва каммаҳсул сигирларни семиртириб пешма-пеш гўштга топширишди. Энг яхши ғунажин, таналар сараланди. Бузоқларни ўстиришда, танлашда зот хусусиятлари ҳисобга олинди. Учинчи ва тўртинчи бўғинга келиб умумий поданинг деярли 90 проценти зотдор моллар билан тўлғазилди.

Айни пайтда соғин сигирлар салмоғи ҳам кўпайтирилди. Агар 1982 йилда сутчилик фермасида 310 бош соғин сигир бўлса, ҳозир 1.327 бош қорамол бўлиб, шундан 429 боши соғин сигирлардир.

Жорий йилда ҳам колхоз чорвадорлари юқори кўрсаткичга эришмоқдалар. Сут тайёрлаш бўйича ойлик планлар ортиғи билан бажарилди. Ҳозиргача пландаги 743 тонна ўрнига 760 тонна сут ишлаб чиқарилди ва 681 тоннаси давлатга сотилди. Гўшт тайёрлаш йиллик плани 98 процентга, тухум тайёрлаш йиллик плани эса ортиғи билан уддаланди.

Халқимизда сигирнинг сути тилида деган нақл бор. Бунинг маъноси шуки, мол тўйиб озуқа еса, маҳсулот кўпаяди. Буни чуқур ҳис этган колхоз чорвадорлари ем-хашак жамғаришга жиддий эътибор беришмоқда. Алмашлаб экишни жорий этиш натижасида озуқабоп экинлар майдони кенгайди. Силос учун маккажўхори, хашаки лавлаги, оралиқ экинлар экиш йўлга қўйилди. Бу йил 332 гектар, бултургидан 20 гектар кўп майдонда беда етиштирилди, 20 гектар ерда озуқабоп лавлаги, 120 гектар ерда сули, 100 гектар майдонда эса силос учун маккажўхори етиштирилди. Бундан ташқари арпа-буғдой ва бошқа мавсумий экинлардан бўшаган ерларда маккажўхори экилди. Булар чорва озуқасининг баракали бўлишини таъминлаётир.

Озуқанинг ортиқча қисми шахсий ва ёрдамчи хўжаликларга, областдаги бошқа колхоз ва совхозларга сотилаётир. Ўтган йили 900 тонна ёки 100 минг сўмлик хашак бошқа хўжаликларга сотилди. Бу йил ҳам колхоз минг тонна хашакни сотди. Бундан келган даромад эса жамоат чорвачилигини ривожлантиришга сарфланаётир.

Хўжаликда ем-хашак етиштириш ихтисослаштирилганлиги ҳар томонлама наф келтирмоқда. Бундан 4—5 йил муқаддам бедапоялар пахтачилик бригадалари ихтиёрида эди. Бригадалар эса фақат пахтани кўпайтиришни ўйлашарди. Баъзан беда етиштиришга ажратилган майдонларга ҳам пахта экиб юборишарди. Натижада бедапоялар камайиб, ҳосилдорлиги пасайди. Бултур учта бедачилик бригадаси ташкил этилиб, уларга Рўзибой Хўжанов, Обод Рўзиева, Абдураҳмон Вафоевлар раҳбарлик қилишмоқда. Бу йил беданинг беш ўрими тугалланди. Ҳар гектар майдондан 130 центнердан ортиқ пичан тайёрланди. Бедачиликда биринчи марта пудрат усулида иш юритилди. Ҳайит Наимов бошлиқ оилавий звено озуқакорлари 35 гектар бедазорнинг ҳар гектаридан 160 центнерга яқин тўйимли озуқа йиғиштириб олишди.

Ҳар йилгидек, бу йил ҳам чорвадорлар қишловга пухта тайёргарлик билан келдилар. Барча молхона ва қўтонлар сифатли ремонт қилинди. Чўпон, молбоқарлар иссиқ кийим-кечак билан таъминланди. 4.726 тоннадан зиёд дағал хашак жамғарилди. Бундан ташқари 450 тонна беда уни, 450 тонна озуқабоп лавлаги, 2,652 тонна ширали озуқа тайёрланди.

Фермаларда молларга тўйимли ва витаминли хушхўр емиш берилаётир. Озуқа цехида концентратли ва витаминларга бой рецептлар асосида ҳар куни 3—4 тонна илиқ атала тайёрланади. Ҳар бир қорамолга рацион бўйича 10,8 озуқа бирлиги сарфланаяпти. Моллар қиш фаслида ҳам яшил озуқа билан таъминланади. 150 гектар майдонга экилган оралиқ экин — сули кўк пояси 15 ноябрдан соғин сигирларга ўриб берилади ва бу иш келгуси йилнинг март ойигача давом этади. Ҳар гектаридан 200 центнердан кўкпоя олинган тақдирда чорва моллари қиш ойларида уч минг тонна кўк озуқа билан таъминланади. Шу туфайли моллардан соғиб олинаётган сут миқдори ортиб бораётир.

Соғувчилар ва молбоқарлар ўртасида социалистик мусобақанинг тўғри йўлга қўйилганлиги, унинг ошкоралиги таъминланганлиги яхши самара бераяпти. Сут соғиб олиш кўпаймоқда. Соғувчилар ўзаро беллашиб ишлаб, қувончли ютуқларга эришмоқдалар. Коммунист Собира Шотова, Гулсара Эрназарова, Ойсоат Холиёрова, Ўғил Бўронова, Бибигул Сайдуллаева, Ражабой Эрназарова сингари оқ чашма соҳибалари коллективнинг пешқадамларидир.

Хўжаликда 600 бош қорамолга мўлжалланган сутчилик комплекси ишга туширилиш арафасида. Бу эса моллар парваришини янада яхшилаш, маҳсулдорлигини ошириш, энг муҳими — чорвадорлар меҳнатини енгиллаштириш имконини беради. Соғилган сут совутиладиган ва Термиз сут заводи томонидан ташиб олинадиган бўлди. Бу чорвадорлар учун иқтисодий жиҳатдан ҳам фойдалидир.

Бутуниттифоқ XIX партия конференциясида аҳолини озиқ-овқат билан таъминлаш масаласи турмушимизнинг энг ўткир, энг нозик муаммоси қилиб қўйилди. Буни чуқур ҳис этган чорвадорлар қишловни намунали ўтказиш, қиш фаслида ҳам моллар маҳсулдорлигини пасайтирмаслик ва фақат сифатли гўшт, сут, тухум етиштириш учун ғайрат кўрсатиб ишламоқдалар.

У. НОРМАТОВ,
Сурхондарё области.

ФАНИМИЗ ЗАҲМАТКАШЛАРИ

ДАДИЛ ҚАЛАМ СОҲИБИ

Биз ҳаётдаги ўз ўрнимизга муносиб одам — бош ҳарф билан ёзилувчи Инсон, гражданлик бурчига ҳар доим ва ҳамма ерда содиқ, она-юрт ватанпарвари, меҳнатда ижодкор, оилада, севгида ҳалол, бир умр камолотга интилувчи киши бўлиш, дўстларга, ўзимизга хиёнат қилмаслик тўғрисида ҳамиша ҳам ўйлайвермаймиз. Сафимиздаги айрим кишиларгина бу оғир вазифани уддалай оладилар, афтидан, шунинг учун ҳам бундай зотларни биз «кучли Шахс; ҳаёти жасоратдан иборат» деймиз.

Менимча, Матёқуб Қўшжонов ҳам ана шундай камдан-кам учрайдиган кишилардан бири. Мен уни ҳаётимда учратган, бирга ишлашган энг ёрқин, дадил, иқтидорли мунаққид ҳамда адабиётшунослардан деб биламан. Унинг асарлари илмий-эстетик, адабий-танқидий тафаккурнинг тараққий этиши ҳамда бойишига ёрдам берди ва ҳозир ҳам кўмаклашмоқда.

М. Қўшжоновнинг барча китоблари, адабий-танқидий мақолалари, тадқиқотлари чинакам илмий кашфиётлар бўлди, деган фикрдан узоқдаман. Менимча, кашфиёт яратиш бир кураш бўлиб, у доим ғалаба билан якунланавермайди, баъзан мағлубиятларга учраб туриши ҳам табиий. Биздек барча «хомсут эмган бандалар» каби М. Қўшжоновнинг ҳам хатолари бўлди. Ҳозир «турғунлик» деб аталаётган ўша машаққатли даврда бир неча марта нуқсонларга ҳам йўл қўйдик. Лекин М. Қўшжоновни ўз хатоларини мардона тан ола билиши учун ҳурмат қиламан, ҳолбуки ҳар қандай истеъдодли ва иқтидорли киши ҳам бунга қодир бўлавермайди. Ўзининг бутун онгли ҳаётини курашлар ва саргашталикларда туғиладиган, халқ манфаатларини кўзлаб яшайдиган адабиётга садоқат билан бағишлагани учун ҳам уни эъзозлайман.

Афсуски, кейинги ўттиз йил ичида халқ манфаатлари поймол этилди, сўзда эмас, балки амалда хоки тупроқ қилинди. Сўзда биз ҳаммамиз халқ, Ватан, партия олдидаги бурчга садоқат ҳақида баралла сафсата сотдик, амалда эса кўзбўямачилик билан шуғулландик, дабдабабозликни авж олдирдик, бюрократизмга, амалдор кишилар шахсига сиғиниш йўлини тутдик ва буларнинг ҳаммаси салбий оқибатларга, турғунликка олиб келди. Брежневчилик, рашидовчилик туфайли юз берган бу нохуш ҳолатлар, афсуски, жамиятимиз ҳаётининг барча соҳаларида илдиз отиб кетди.

Адабиёт ва фан ҳам ундан четда қолгани йўқ. Айнан шунинг учун ҳам ўша йиллардаги кўпгина адабий-танқидий мақолалар деярли барча ўзбек ёзувчилари шаънига ҳаддан зиёд мақтовлардан иборат бўлди. Айниқса давлат ва партияда юксак лавозимларни эгаллаб турганлар саховат билан кўкларга кўтарилдилар, мадҳиябозлар эса жудолик ва мағлубият аламини тотмай, ижодий ютуқларга эришавердилар.

Сўнгги мақолаларидан бирида Матёқуб Қўшжонов ўша оғир даврда мазкур салбий ҳолатлар билан муросасозлик қилишга, баъзан эса айрим амалдор кишилар, аввало Рашидов шаънига мақтов гаплар айтишга мажбур бўлганини тўғридан-тўғри, ҳалол тан олди. Дарҳақиқат, «ўзбек миллатининг отахони», республикамиздаги «биринчи рақамли ёзувчи» ҳақида бевосита ёки билвосита мақтов гапни айтмаган бирон-бир адиб, мунаққид ёки адабиётшуносни топиш мумкинмиди ўшанда?! Йўқ, катта ҳокимиятга эга бўлган, рашидовчилик ва брежневчиликни ҳаётга сўзсиз татбиқ этаётган, бунинг эвазига ўзларининг «буюк паноғоҳ»ларидан республика ҳамда Бутуниттифоқ аҳамиятига молик юксак орденлар, медалларни, унвонларни, давлат мукофотларини олганлар бунга йўл қўймасдилар...

Тўғри, бугунги кунда уларнинг аксарияти сўзда «ўзбек миллатининг отахони»дан юз ўгирдилар. Устига устак, очиқдан-очиқ ва нописандлик билан унинг бошидан мағзава тўкишмоқда. Ҳолбуки, амалда улар янги шароитларга мослашиб олишди, холос: аслида эса қайта қуриш, ошкоралик ҳамда демократиялаш ниқоби остида ўша брежневчилик ва рашидовчиликни ҳаётга жорий қилишда давом этмоқдалар.

Не бахтки, Матёқуб Қўшжонов уларнинг сафида эмас, бошқа тоифадаги одам. Дарвоқе, улар билан бирга бўлиши мумкин ҳам эмас! Ахир дабдабабозлик, амалдорга таъзим қилиш, бошқаришнинг маъмурий-буйруқбозлик услуби равнақ топган даврда ҳам у барча очиқ ва ёпиқ воситалар орқали ҳаётдаги, адабиётдаги бутун соғломликни, дадилликни, оригиналликни қўллаб-қувватлашга ҳаракат қилди.

Шу нарса бунга ёрқин мисол бўла оладики, М. Қўшжонов ўзининг «Иброҳим Раҳимга очиқ хат» мақоласида «Инсон қандай тобланди» романини моҳирона таҳлил қилиб, расмий доираларда ўзбек миллий прозасининг «пешқадами» деб эътироф этилган Иброҳим Раҳимнинг ижодий муваффақиятсизлигини рентгенда кўрсатгандек фош қилиб ташлади. Қизиғи шундаки, Қўшжоновнинг танқидидан сўнг И. Раҳимга республика Халқ ёзувчиси унвони берилди...

Бугунги кунда М. Қўшжоновнинг жамиятимиздаги инқилобий қайта қуриш, ошкоралик ва демократиялаш ғалабасига халақит берадиган барча салбий ҳолатларга қарши жангга етаклайдиган оташин, муросасиз мақолаларини ўқиб, дадил қалам соҳиби 70 ёшга кирганига ишонгинг келмайди. Бундай ёшда ижодий шижоат ва куч-қудратни сақлай олиш ҳар кимга ҳам насиб этавермайди. Тақдир Матёқуб Қўшжоновга ана шундай бахтни раво кўргани қандай яхши! Биз эса унга «Ҳеч қачон ҳорманг, тутган йўлингиздан толманг», дегимиз келади.

Норбой ХУДОЙБЕРГАНОВ,
филология фанлари доктори, профессор.

СИЁСИЙ ВА ИҚТИСОДИЙ ЎҚУВ

ҲИСОБДОНЛИККА ЎРГАНАЙЛИК

«Октябрь 50 йиллиги» совхози Избоскан районидаги сертармоқ, экономикаси бақувват хўжаликлардан. Уста деҳқонлар партия даъватига амалий иш билан жавоб бериб, озиқ-овқат программасининг муваффақиятли бажарилишига муносиб ҳисса қўшишмоқда. Асосий тармоқ — пахтачилик билан бирга чорвачилик, дончилик ҳам ривожланаяпти. Жорий йилда саховатли боғлардан мўл-кўл ноз-неъмат олинди. Бутуниттифоқ фондига 100 тонна олма, шафтоли жўнатилди.

Совхоз партия комитети кишиларда иқтисодий тафаккурни шакллантириш, илғор иш усулларини кенг жорий этишга алоҳида эътибор бераяпти. Сиёсий ва иқтисодий таълим мактабларидаги машғулотларда бригада, оилавий пудрат —тежамкорликка риоя қилишнинг иқтисодий афзалликлари пухта тушунтирилмоқда. Пропагандистлар ҳаётий мисоллардан, кўргазмали агитация воситаларидан унумли фойдаланишга одатланишган. Тингловчилар машғулотлардан олган билимларини амалиётга жорий этиб, қувончли натижаларга эришишаяпти. Жумладан, Сойибназар Бўронов бошлиқ звено ердан, техникадан, минерал ўғитлардан оқилона фойдаланишда кўпчиликка намуна бўлди. Ёшларни оталиққа олиб, уларга касбкордан, одамийликдан дарс бердилар. Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси қарорларига жавобан зиммаларига оширилган мажбурият қабул қилишди. Омилкорлик, ташаббускорлик туфайли звено бу йил 110 тонна ўрнига 136 тонна маккажўхори дони топшириб, ваъдага вафо қилди. Улар билан мусобақалашиб ишлаган Эргашбой Асқаров бошлиқ звено ҳам йилни ёруғ юз билан якунламоқда.

Қувончлиси шуки, ноз-неъмат бунёдкорлари янги-янги ташаббуслар билан майдонга чиқишмоқда. Мисол учун Нўъмонжон Усмонов етакчилигидаги пахтачилик бригадаси бир гектарга яқин ерга эртаги карам экиб, баракали ҳосил кўтарди. Қўшимча минг-минг сўм даромад қилинди. Совхоз иқтисодчилари эса ариқ, зовур, дренажлар бўйларига супурги экишни таклиф қилишди. Совхоз дирекцияси хайрли ҳаракатни маъқуллади. Бу ҳам қўшимча даромад манбаи бўлди.

Совхозда партия маорифи ва иқтисодий таълим системасидаги янги ўқув йилига пухта тайёргарлик кўрилди. Машғулотлар ўтказиладиган хоналар керакли жиҳозлар, кўргазмали агитация воситалари билан таъминланди. Тарғиботчиларга адабиётлар, методик қўлланмалар вақтида етказиб берилди. Мақсадга эришишда пропагандистларнинг область сиёсий маориф уйи қошида ташкил этилган курсларда малакаларини оширганликлари муҳим роль ўйнамоқда. Бу йил хўжаликда «Тўла хўжалик ҳисоби — ўз харажатларини ўзи қоплаш ва ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш», «Маҳсулотнинг сифатини ошириш — жадаллаштиришнинг муҳим омили» мавзулари чуқур ўрганилди. 300 нафарга яқин тингловчи методик семинарлар ва амалий машғулотларда билим ҳамда касб маҳоратларини оширадилар. Муҳим ишга олим ва мутахассислар кенг жалб этилади.

Тажрибали пропагандистлар ҳақида гап кетганида инженер Тўланбой Маматов номи биринчилар қаторида тилга олинади. У ўзининг билимдонлиги, ташкилотчилиги туфайли иқтисодий ўқув самарадорлигига эришмоқда. Шу боисдан тарғиботчининг иш услуби район бўйича оммалаштирилаяпти.

М. АЛИЕВ.

ҚАШҚАДАРЁ ОБЛАСТИ. Қамаши районидаги «Фарғона» совхози чорвадорлари план топшириқларини муддатидан илгари бажаришди. Давлатга 600 тоннадан кўп сут ва 100 тонна гўшт сотилди. Бу йил хўжалик биринчи бор рентабелликка эришмоқда.

СУРАТДА: илғор сигирсоғарлар Нособат Жуманова (чапда) ва Нигора Суюнова.

Ш. ШАРОПОВ фотоси. (ЎзТАГ).

ИБРАТЛИ УМР

Ўқитувчи. Бу ном ҳар биримиз учун азиз ва мўътабар. Қалбларга эзгулик уруғини сочадиган ўқитувчиларга ҳар қанча таъзим қилса арзийди. Улар инсоний фазилатлари билангина эмас, балки сермазмун умрлари билан ҳам кўпчиликка ибрат.

Ана шундай ҳурматга лойиқ устозлардан бири коммунист Ҳафиз Азизовдир. Бундан 40 йил муқаддам у Бухоро давлат педагогика институтининг тил ва адабиёт факультетини тугатиб, Вобкент районида меҳнат фаолиятини бошлади. Партия, совет органларида, район ва область газеталарида ишлади. Ҳафиз ака ҳаётининг катта қисмини тарбиявий ишга бағишлади. Бугунги кунда шогирдларининг сон-саноғи йўқ. Улар халқ хўжалигининг турли жабҳаларида меҳнат қилиб, устоз ишончини оқламоқдалар. Биология фанлари доктори Йўлчиев, Бухоро давлат педагогика институти ўқитувчиси, фалсафа фанлари кандидати Шаҳриддин Жўраев, физика-математика фанлари кандидати Юсуф Усмонов, болалар врачи Назира Бобоқулова, халқ депутатлари Вобкент район Совети ижроия комитети раиси Жўрақул Рустамов ана шулар жумласидан.

Ҳафиз Азизов тажрибали педагоггина эмас, катта оила бошлиғи — меҳрибон ота ҳамдир. У умр йўлдоши Истат Мирзаева билан уч қиз ва уч ўғилни тарбиялаб, вояга етказди. Бугунги кунда улар ота-онанинг суянч тоғларидир.

10-ҳунар-техника билим юрти коллективи яқинда жонкуяр тарбиячи, СССР Журналистлар союзи аъзоси Ҳ. Азизовнинг 60 йиллигини тантанали нишонлади. Шу муносабат бўлган йиғилишни билим юрти директори Ю. Ражабов очиб, камтарин инсоннинг ҳаёт йўли, ибратли ишлари тўғрисида гапирди. Кечада ўқувчилардан Содиқ Аҳмедов, Мансур Ҳикматов ва бошқалар сўзга чиқиб, устозга шогирдлик эҳтиромини изҳор этдилар. Билим юрти бадиий ҳаваскорлари ҳамда район маданият уйи санъаткорлари дилрабо куй-қўшиқлари билан тўпланганлар дилини хушнуд этдилар.

Р. АСЛОНОВ.

ХУШХАБАРЛАР

«Самарқандтрансстрой»га қарашли 702-қурилиш-монтаж поезди коллективи Иржар станцияси билан 203-разъезд ўртасида 10,5 километрлик иккинчи темир йўл участкасини фойдаланишга топширди. Пахтаоролга борадиган йўлда яна салкам 35 километр масофага из ётқизиш қолди. Шундан кейин темир йўлнинг Жиззахдан Арисгача бўлган қисми — деярли 400 километрлик участка икки изли бўлди. Бу эса ҳаракат тезлигини кескин ошириш, поездларнинг тўхтаб туришини камайтириш имконини беради.

* * *

Номини айтиш ҳам қийин бўлган «Средазгипроагропромстройиндустрия» институтидан В. Мартьянов раҳбарлигидаги инженерлар группасига авторлик гувоҳномаси берилди. Ғишт терувчининг иш жойига ғиштни етказиб бериш учун янги контейнер ихтиро қилинди. 224 дона ғишт тахланадиган металл контейнернинг таги суриб очилади, илиш учун қулай илгаклари, юкни ушлаб турадиган рамкаси бор. Программа билан бошқариладиган автомат комплекс составида қўлланилиши мумкин.

Борис Александрович КУРИШЕВ

«Советская Каракалпакия» газетасининг редактори, 1953 йилдан КПСС аъзоси Борис Александрович Курищев 1988 йил 12 ноябрда 59 ёшида тўсатдан вафот этди.

Б. А. Куришев 1930 йил 8 ноябрда Ленинград шаҳрида туғилди. Меҳнат фаолиятини 1953 йилда қишлоқ мактабида ўқитувчиликдан бошлади. Кейинчалик комсомол ишида бўлди. 1955—1959 йилларда республика «Ўзбекистон физкультурачиси», сўнгра область «Андижанская правда» газеталарида ишлади.

1959 йилдан «Советская Каракалпакия» газетасида аввал мухбир, сўнгра бўлим мудири, масъул, секретарь, редактор ўринбосари, 1987 йилдан эса редактор вазифаларида ижодий меҳнат қилди. Ана шу йиллар мобайнида Куришевнинг журналист сифатидаги истеъдоди айниқса ёрқин кўринди. Унинг раҳбарлигида газета жанговар, танқидий йўналишдаги органга айланди, жамоатчилик эътиборини қозонди. У «Ҳурмат белгиси» ордени, СССР медаллари, Ўзбекистон ССР ва Қорақалпоғистон ССР Олий Советлари Президиумларининг фахрий ёрлиқлари, бир неча ёрлиқлар, «ҚҚАССРда хизмат кўрсатган маданият ходими» фахрий унвони билан тақдирланган эди.

Б. А. Куришев автоном республиканинг ижтимоий ҳаётида фаол қатнашди, Қорақалпоғистон АССР Олий Советининг депутати, халқ депутатлари Нукус шаҳар Советининг депутати, Қорақалпоғистон Журналистлар союзи правлениеси раисининг ўринбосари этиб сайланганди. Узоқ вақт мобайнида автоном республика халқ контроли комитетининг аъзоси бўлди. У қаерда ишламасин, ҳамиша ўз бурчига партиявий масъулият ва принципиаллик билан ёндашарди.

Коммунист ва публицист Б. А. Куришев хотираси қалбларимизда ҳамиша сақланади.

ЎЗБЕКИСТОН ЖУРНАЛИСТЛАР СОЮЗИ ПРАВЛЕНИЕСИ.

ТЕРАН ТАДҚИҚОТ

Садриддин Айний... Тожик совет адабиётининг асосчиси, унинг пойдеворига тамал тошини қўйган шоир, улкан адиб, синчков, теран фикрли олим. Садриддин Айний ўзбек совет адабиётини ҳам бошлаб берган санъаткорлардан бири ҳисобланади. Устоднинг бой адабий-бадиий мероси фақат тожиклар ва ўзбекларнинггина эмас, балки бутун совет халқининг маънавий мулкига айланганн шубҳасиз.

Ўзининг инқилобий руҳда ёзилган дастлабки шеърлари, меҳнаткаш халқ томонида туриб ўзбек ва тожик тилларида яратган қисса ҳамда романлари билан бугунги кунда барқ уриб ривожланаётган улкан адабиётимиз бешигини тебратган, катта насримизни бошлаб берган устознинг мазмундор умри, адабий фаолияти икки халқ дўстлигининг ёрқин рамзидир. Шунинг учун ҳам унинг ижодини тадқиқ этиш ўзбек ва тожик олимларининг эътиборида турибди.

Яқинда «Фан» нашриёти Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси Матёқуб Қўшжоновнинг устод ижоди тадқиқига бағишланган китобини нашр этди. «Айний бадиийтининг эволюцияси» деб аталган бу теран тадқиқотда зуллисонайн сўз санъаткорининг жўшқин ҳаёти, адабий фаолияти кенг ва атрофлича ёритилган.

Китобхон тўпламнинг биринчи қисмида «Илк қадамлар», «Тарихий воқеалар, бадиий манзаралар», «Ижобий қаҳрамон характерини яратишдаги изланишлар» билан танишар экан, устоз асарларидаги ўзига хос хусусиятларни билиб олади. Синфий уйғониш даври ҳақида ҳикоя қилувчи «Дохунда», халқнинг бир асрлик тарихини акс эттирган «Қуллар» романларининг таҳлили ўқувчида катта қизиқиш уйғотади. Рисоланинг иккинчи қисми «Эсдалик яратиш йўлида», «Болаликнинг сўнмас таассуротлари», «Садриддин Айний дорилфунунлари», «Маънодор воқеалар, жозибали новеллалар» каби боблардан иборат бўлиб, адиб ҳаётида юз берган лавҳаларнинг бадиий ижодда акс этиши хусусида гап боради.

Китобда устод ёзувчининг кўзга кўринган асарлари таҳлили асосида унинг дунёқараши шаклланиши, маҳорат мактабини эгаллашдаги босқичлар, ҳаёт ҳақиқатини акс эттириш услублари тўғрисида муфассал фикр юритилади. Айний ҳаётда ҳам, ижодда ҳам жасоратли киши, етук интернационалист адиб эканлиги жонли мисолларда кўрсатиб берилади.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, Айний асарларини олим М. Қўшжонов адабиётимизнинг Ҳамза, Абдулла Қодирий, Абдулла Қаҳҳор каби улкан сиймолари ижодига қиёслаб таҳлил қилгани катта аҳамият касб этган.

Атоқли адабиётшунос М. Қўшжоновнинг бу асари айнийшуносликка, ўзбек ва тожик халқлари дўстлигини мустаҳкамлашга қўшилган салмоқли ҳиссадир.

„Қишлоқ ҳақиқати“нинг хотира китоби

ЯЙЛОВДА ГУЛХАН ЁҚҚАНЛАР

ОЧЕРК

Мазкур очеркда номлари тилга олинган кишиларнинг кўпчилиги бугунги кунда орамизда йўқ. Уларнинг ёрқин хотиралари олдида чуқур ҳурмат билан бош эгаман.

МУАЛЛИФ.

МУҚАДДИМА

— Оғаниёз бобо ҳақида нималарни биласиз?

Бу саволни Помуқ қишлоғида туғилиб ўсган кўплаб ёшларга, мактаб ўқувчиларига бериб кўрдим. Ҳар гал дилимда «Қишлоғимиз донғини иттифоққа ёйган чорвадор, қоракўл терининг машҳур «Помуқ» типини яратувчилардан бири» деган жавобни эшитиш илинжи. Ҳар гал жавоб ўрнига елка қисишларни кўргач, ҳафсалам пир бўлади. Наҳотки жамоат чорвачилигини равнақ топтиришга катта ҳисса қўшган ҳамқишлоғимиз тўғрисида ёшлар ҳеч нарса эшитмаган бўлишса. Бундай аҳволда табаррук инсон номи яқин йилларда тамоман унут бўлиб кетиши мумкин-ку. Бу ниманинг оқибати? Бепарволикнингми? Биз авлодлар хотирасига шу даражада эътиборсиз бўлиб қолдикми?

Ўлкани ўрганиш туғилган гўшадан бошланади. Бу сўзлар ўқувчиларга ўн бор айтилади. Бироқ ҳамма вақт ҳам бунга амал қилинавермайди. Ҳақиқатан ҳам мактабларда ўлкани ўрганишга эътибор кучайтирилган тақдирда бугунги ёшлар Оғаниёз бобони яхши билишган бўлишардику.

Биз гоҳида тириклар шаънига қарсак чалавериб (афсуски, қарсакбозлик ҳамон яшаяпти) қўлларимиз қаварганини ҳам сезмаймиз. Лекин авлодлар давом эттираётган ибратли ишларнинг бошловчилари, кашшофларини кўпинча эсдан чиқариб қўямиз. «Ўзбекистон» давлат наслчилик заводи идораси кенг залида помуқлик уруш ва меҳнат ветеранлари расмлари қўйилган. Шу ерда турли йиллар хўжалик ишлаб чиқаришини ривожлантиришга муносиб ҳисса қўшган марҳумларни эслаш бурчагини ҳам ташкил этиш мумкин. Аммо бу билан ҳеч ким қизиқмаяпти. Тўғри, қишлоқ мактабларида ҳали шон-шуҳрат зали йўқ. Лекин пионер хоналарига Оғаниёз бобо ва унинг сафдошлари амалга оширган ишлардан ҳикоя қилувчи альбом қўйилса бўлардику.

Район газетаси тахламларини варақлайман. Айрим илғор чўпонлар ҳақида атиги бир йил мобайнида ўнтагача турли материаллар ёзилибди. Бироқ газета чиқа бошлаганидан бери ўтган саккиз йилда умр дарахти хизмат вазифасини ўтаётган пайтида фожиали тарзда қулаган моҳир чорвадор Оғаниёз бобо Жумақулов фаолиятидан ҳикоя қилувчи арзигулик бирон сатр эълон қилинмабди. Мана сизга эътиборсизлик. Аслида биз учун марҳумлар хотирасидан муқаддасроқ туйғу йўқ оламда.

Оғаниёз Жумақулов. Бу номни тилга олишим билан кўз ўнгимдан унинг тўнғич фарзанди, партия ва уруш ветерани, кекса педагог Музроб ака Оғаниёзовнинг шахсий альбомида кўрганим — ранги ўнгиб қолган расм ўтади. Ундаги хиёл жилмайиб, олис-олисларга кўз ташлаб турган паҳлавонкелбат киши қиёфасини эслайман. Пешонасидаги ажинларни чорва ташвишлари туфайли орттирган отахон биздан гина қилаётгандек, «Мени эсдан чиқарибсизлар-да, болаларим», деяётгандек.

Мен Оғаниёз бобони кексаларнинг ҳикоялари орқали биламан. У яратувчилардан бири бўлган «Помуқ» қоракўли жилоси ҳақидаги гурунгларга кўп бор берилиб қулоқ тутганман. Қоронғи кечалар олис-олисларда милтиллаб ёнаётган чўпон гулханларига кўзим тушганида яйловларни тўлдириб яйраётган қўй-қўзиларни кўрганимда машҳур чорвадор тўғрисида эшитганларим хотирамда тикланади. Хизмат тақозоси билан Зеварда яйловига йўлим тушса Оғаниёз бобо ва унинг уч ҳамроҳи машина авариясига учраган жойни албатта зиёрат қилиб ўтаман.

Чорвадорлар қишлоғидан биринчи бўлиб самарали меҳнати учун Ватаннинг юксак мукофотига сазовор бўлган Оғаниёз Жумақулов ҳақида бирон нарса ёзишни кўпдан бери ўйлардим. Ҳамқишлоқларим олдидаги қарздорлик ҳисси мени Оғаниёз бобо умр дафтарини уни билганлар хотиралари ёрдамида варақлашга ундади. Зеро, Оғаниёз бобо ҳар қанча ёдлашга, пок руҳи олдида бош эгишга арзийдиган инсон. У авлодларга ўзидан мангу ёдгорлик — ранго-ранг жилоланадиган янги типдаги қоракўл терини қолдирди.

ЕТИМЛИК

Жумақул бобо бир умр йўқчилик қули бўлиб ўтди. Сўнгги нафасида ҳам у фарзандларига арзигулик мерос қолдиролмаётганидан ўксинарди. Айниқса, Оғаниёзга қийин бўлади, эндигина ўн бирга кирди. Ота кенжа фарзандининг дилини оғритишни истамади. Тўнғичига васият қилиб қўя қолди.

— Саид, энди сен оқ-қорани ажратадиган бўлдинг. Онангни, укангни сенга топширдим. Уларни ўкситма.

Саиднинг кўзларига ғилт-ғилт ёш инди.

— Ота, ундай деманг, ҳали сиз узоқ яшайсиз...

— Йўқ, ўғлим. Паймонам тўлганга ўхшайди...

... Ота тўнғичининг қучоғида жон берди. Оиланинг бутун ташвишлари ўн саккиз яшар Саиднинг зиммасига тушди.

Етимнинг бошини ким ҳам силарди! Ҳамма ўз дарди билан. Бир куни ўтганини ўйлайди. Саид иш сўраб қанча номдор бойларнинг остонасига бош урмади. Ҳаммаси бақувват йигитни кўриб розилик беришса-да, унинг қарамоғида онаси, вояга етмаган укаси борлигини эшитгач «иш йўқ» деб қайтаришаверди. Ниҳоят Саид туғилган қишлоғидан анча йироқда бошпана топди, қоракўллик бой — Ботир қулончига чўпон бўлиб ёлланди.

Етимларга на кечаси, на кунзузи тиним бор. Бой сурувидан бирор қўй йўқолса ёки ўлса борми, бошлари ғавғодан чиқмаслиги тайин. Саидга эргашиб Оғаниёз ҳам яйлов кезади. Унинг қаварган оёқларини кўриб, ака ич-ичидан ачинарди. Илож қанча, ишламаса бир бурда нон топиш мушкул. Шу тарзда Оғаниёзнинг суяги сурув изидан юриб, машаққатли меҳнатда қотди. Бағри кенг, саҳий яйловлар унинг бир умрлик қадрдон гўшаси бўлиб қолди.

Фақат Октябрь инқилобигина Оғаниёз сингари етим-есирларнинг бошини силади. Кўпда оч, бирда тўқ қоринларини тўйдирди, кийинтирди. Бойлар зулмидан қутқарди. Помуқда дастлабки батраклар комитети тузилганида ака-ука Саид ва Оғаниёзлар унга биринчилардан бўлиб ёзилдилар.

МУЗРОБ АКА ОҒАНИЁЗОВ ХОТИРАЛАРИДАН: **Отам ҳаёт даврларида, бизга айтиб беришича, Помуқда батраклар комитети 1927 йилда тузилган. Отам, амаким Саид Жумақулов, Жўра Ғойибов, ака-ука Ҳайдар ва Аваз Бекмуродов, Ҳасан ва Баҳбед Бўроновлар унинг биринчи аъзолари бўлишган. Қишлоқда уларга «етти батрак» деб ном беришган.**

1928 йилда шу батраклар комитети негизида Айтақов номли колхоз ташкил топган. Қишлоқ фаолларидан Қаландар Сўлтиев раислика, Оғаниёз Жумақулов ферма мудирлигига сайланишган. Бойлардан мусодара қилинган чорва моллари колхоз ихтиёрига берилган. Шу тахлит Оғаниёз Жумақулов бошчилигида бир гуруҳ жонкуярлар қўйлар наслини, қоракўл тери сифатини яхшилаш борасида узоқ йилларга чўзилган изланишларини бошлаб юборганлар.

ИНТИЛИШ

ОТАМ ЯНГИБОЙ АБДИЕВ ҲИКОЯЛАРИДАН: 1931 йил баҳорида тўл мавсуми қишлоқ яқинидаги Саидқўликалта яйловида (ҳозир бу ерда Сулаймон Муродов номли совхозга қарашли пахтазорлар) ўтказилганди. Оғаниёз Жумақулов, Нуркелди Жовмартов, Раҳим бобо Шеров сингари тадбиркор чорвадорлар янги туғилган ҳар бир қўзи терисини синчковлик билан кўздан кечиришар, териси энг майин, товланадиган, гулдорларини ўстиришга қолдиришарди. Уларга бу ишда практикант студент Миржамил Мирсоатов ёрдам берарди. Шу йил Андабой исмли маҳаллий мулкдордан мусодара қилинган сурувда қайинчалик донғи «чурри» (туркманча сўз — қулоғи кемтик деган маънони билдиради) қўчқор номи билан иттифоққа донғи таралган қўзи туғилди. Уни парваришлаш дастлаб чўпон Н. Жовмартовга, сўнгра қўчқорбоқар Р. Шеровга топширилди.

1934 йилдан бошлаб чурри қўчқордан насл олинган. Орадан яна икки йил ўтгач ферма мудирлари Оғаниёз Жумақулов, Абди Сафоев, чўпон Нуркелди Жовмартовлар шу қўчқор наслидан бўлган қўзи терисини Москвага — Бутуниттифоқ халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасига олиб боришган. Янги типдаги қоракўл тери кўргазманинг биринчи даражали дипломига сазовор бўлган. Унинг яратувчиларига пул мукофоти берилган.

УРУШ ВА МЕҲНАТ ВЕТЕРАНИ САФАР АТАКОВ ҲИКОЯСИ: Ҳали-ҳалигача ўша даврда кишиларнинг бир-бирларига нисбатан талабчанликларига ҳавасим келади. Агар чўпонлардан бирови наслли қўчқорни алмаштириб ёки салгина оздириб қўйса борми, Оғаниёз Жумақуловдан, Раҳим бобо Шеровдан нақ балога қоларди. Мана шу талабчанлик муҳити, энди билсам, қўйлар зотини яхшилашда муҳим омил бўлган экан. Насллик қўчқорлар парваришига эътибор айниқса катта эди. Уларга аниқ маром асосида сабзи, хом тухум бериб бориларди. Сен хаёлингга ҳам келтиролмайсан, биласанми, энг йирик қўчқорлар бемалол одамни кўтариб кетарди.

Бу ҳикояларни тасдиқлайдиган далилни ёзувчи Борис Пармузиннинг 1986 йилда Ғафур Ғулом номли нашриётда рус тилида чоп этилган «Горькая пыль бездорожья» китоби 197-бетида ўқидим. Қуйида ушбу китобдан кўчирма келтираман:

«Қашқадарё областидаги Помуқ (бу ўринда район номи чалкаштирилган, аслида Бешкент райони бўлган) районида донгдор чўпон Оғаниёз Жумақулов билан учрашдим. У ўз ёрдамчилари билан юқори сортли маҳсулот берадиган қўйлар суруви яратиш устида ишлаган. Янги яратилган наслга «Помуқ» номи берилган. Қўчқорлар вазни 60—75, совлиқларники 45—50 килограммга тўғри келган».

Помуқ зотдор қўчқорлари ўша йилларда «Қорақум» совхозида илмий иш олиб бораётган бўлғуси академик В. М. Юдин эътиборини тортади. Бутун онгли ҳаёти давомида қўйлар маҳсулдорлигини, қоракўл тери сифатини яхшилаш борасида илмий изланган машҳур олим чурри қўчқор наслини олиб, «Қорақум» совхозига қарашли қўйларни сунъий қочирган, натижада қоракўл терининг «Қорақум» типини яратган.

СОБИҚ ЧЎПОН БАҲБЕД БОБО НОВБАТОВ (82 ёшда) ХОТИРАЛАРИДАН: Қўйларни сунъий қочириш мавсумида Юдин Помуқ билан Қорақум ўртасидаги ҳар уч-тўрт чақирим масофага бир отлиқ киши қўярди. Помуқ қўчқорларидан олинган насл тезда Қорақумга етказилиб, қўйлар сунъий қочириларди.

30-йилларнинг охири. Ежовчилик айни қизиган пайтлар. Арзимаган «миш-мишлар» оқибатида кўплаб коммунистлар, фаоллар таъқиб остига олингандилар. Инсон тақдири қил устида турганди. 1937 йилда Айтақов номли колхоз раиси, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети аъзоси Ҳайдар Бекмуродов, ферма мудири Оғаниёз Жумақулов ва бошқа ўнлаб помуқлик фаоллар ҳам қамоққа олиндилар. Раҳмсиз қийноқлар, сўроқлар ва ниҳоят жазо. Айбсиз айбдорларнинг бегуноҳлиги аниқланиши учун икки йил ўтди. Оқлангандан сўнг О. Жумақулов яна ферма мудирлигига сайланди. Ноҳақ жазо жонкуяр инсон иродасини бука олмади.

1941 йил совет кишилари учун жиддий синов даврини бошлаб берди. Урушнинг алангали даврида фронт орти ҳам ўзига хос фронт эди. Ҳамманинг фикри-зикри ғалабани яқинлаштиришга қаратилганди. О. Жумақулов бошлиқ чорвадорлар меҳнатда намуна кўрсатишди. Партия ва давлатимиз О. Жумақуловнинг мамлакат мудофаа қудратини мустаҳкамлашга қўшган ҳиссасини муносиб баҳолашди. У 1945 йилда СССР Олий Совети Президиуми фармонига мувофиқ 1 даражали «Ватан уруши» ордени билан мукофотланди.

ҚАТЪИЯТ

Чорвадор қурғоқчил келган йилни ҳеч эсдан чиқармайди. Негаки бундай кезда бутун тажрибани, матонатни, тадбиркорликни ишга солиш тақозо этилади. Ёши олтмишни қоралаб қолган чўпон-чўлиқлардан энг қийин йилни сўрасангиз, бирданига 1948 йилни эслашади. Ўшанда уч ой қиш давомида бирон маротаба ёғингарчилик бўлмаган. Табиийки, баҳорда яйловларда ўт-ўлан кам битиб, бурунги йиллар кўм-кўк либос кийдиган адрлар қовжираган саҳрони эслатиб қолган. Чорва тақдирига жиддий хавф туғилган. Ўшанда Қашқадарё область партия комитети сурувларни беталофат сақлаб қолишнинг ягона йўли Бешкент райони хўжаликларига қарашли қўйларни Қизилқумга ҳайдаш, деган қарорга келган.

Сурувларни Қизилқумга ҳайдаш олдидан Бешкент район партия комитети иккинчи секретари Борис Федорович Рудаков бошчилигидаги мутахассислар бу ерда бўлиб, ҳақиқий аҳвол билан танишдилар. Улар орасида Оғаниёз Жумақулов ҳам бор эди. У комиссия составида Қизилқумда юрган пайтидаёқ ҳар қанча қийин тушса-да, тўл мавсумини колхоз яйловларида қолиб ўтказишни режалаштирганди. Чунки эрта-индин қўзилайдиган совлиқларни бирданига узоқ масофага суриб кетиш мушкул, бунинг устига Қизилқум яйловларида ҳам аҳвол дуруст эмас эди.

Сафардан қайтган Оғаниёз Жумақулов Қизилқум таассуротларини ҳамкасбларига гапириб берди:

— У ерда ҳам аҳвол чатоқ, — деди у сўзини тугатаркан. — Менимча, мавжуд ем-хашакдан унумли фойдаланиб, шу ерда қолганимиз маъқулга ўхшайди.

— Тўғри, — уни қувватлади тажрибали чўпон Чори Бегматов. — Муҳими — эсанкираб қолмай, оқилона иш тутишимиз керак.

Бошқалар ҳам таклифга қўшилишди. Чорвадорлар ўз қарорларини колхоз раиси Жўра Собировга ётиғи билан тушунтиришди. Лекин район раҳбарларини ҳам ўз фикрлари ҳақлигига ишонтириш қийин тушди. Деярли ҳар куни вакил келар, Жўра Собировдан, унинг чорвачилик бўйича ўринбосари Саидқул Ҳайдаровдан сурувларни тезлик билан Қизилқумга ҳайдашни талаб қилишарди. Улар эса:

— Оғаниёз Жумақулов билади. Тўғриси, у жуда қайсар одам, бизнинг гапимизни кўп ҳам олавермайди, — деб вазиятдан чиқишарди. Шу орада қўзилатиш мавсуми бошланди. Чорвадорлар бирор мисқол ҳашакнинг исроф бўлишига йўл қўйишмас, ҳатто ферма мудири мавжуд озуқани кунларга бўлиб чиққанди. Ем-хашак мўлжалдагидан ортиқ сарфланмасди. Шундай ташвишли кунларнинг бирида Оғаниёз Жумақуловни область партия комитети секретари Миржамил Мирсоатов Қаршига чақиртириб қолди. О. Жумақулов шошилинч чақириқ боиси нимада эканлигини бирданига сезди. «Яна Қизилқум масаласи бўлса керак, ўзбошимчалигимиздан Миржамилнинг жаҳли чиқмадимикин? Уни ишонтира олармикинман?» Кўзи ўнгидан бир пайтлар қўлида практика ўтаган ҳаракатчан студент йигит ўтди.

Ўйлаганича бўлиб чиқди. Обком секретари ҳар доим эски танишини қучоқ очиб қарши оларди, бу гал эса...

— Нега топшириқни бажармаяпмиз? Бир ўзингизни доно деб билаяпсизми?

Зардали муомала Оғаниёзни бироз шошилтирди. Бошда қандай жавоб қайтаришни ҳам билмади, нафасини ростлаб олгач йўл бўйи ўйлаб келганларини баён этди.

— Демак, ўз билганингиздан қолмайсиз-да?

— Қизилқумда ҳам ўт-ўлан яхши бўлмаган экан. Барибир чиқим бўлиши тайин. Фермада оз бўлса-да хашагимиз бор...

— Сизнингча, барибир чиқим бўларкан-да. Бироз қийналиш ёқмабди-да.

— Йўқ, нега энди...

— Қўйлар қирилиб кетса ким жавоб беради?

Суҳбатдошининг муомаласидан қизишиб турган Оғаниёз дилига келганини тилига чиқарди:

— Мен жавоб бераман.

— Катта жавобгарликни бўйнингизга олаётганингизни биласизми? Бирор кор-ҳол рўй берса, мендан ёрдам кутиб ўтирманг.

— Масъулиятли вазифанинг уддасидан чиқамиз. Фермадагиларнинг қарори ҳам шундай...

ОТАМНИНГ МЕНГА АЙТИБ БЕРГАНЛАРИДАН: Ўша пайтда мен мактабда ўқитувчилик қилиш билан бирга, колхоз партия ташкилоти секретари ҳам эдим. Оғаниёз бобо обкомдан қувонч билан қайтди. «Ишонтира олдим. Қийналсак-да, қўйларни Қизилқумга ҳайдамайдиган бўлдик», деди у.

Қатъият. Бу — сўзнинг устидан чиқа оладиган кишиларга хос фазилат. Оғаниёз Жумақулов ўшанда нақадар оғир мажбуриятни зиммасига олганини жуда яхши биларди. Аммо қалтис вазият шундай иш тутишни тақозо этганди. Оғаниёз бобо виждон даъватига қарши бормади. Бу эса самарасини берди. Тўғри, сурув беталофат қолмади. Негаки, «Қўлдан берганга қуш тўймас» дейишади. Лекин Сталин номли колхоз қурғоқчиликдан кўрган зарар Қизилқумга қўй ҳайдаган хўжаликлар кўргани олдида томчидек бўлди. Айниқса, қўшни қишлоқлар — Женовдаги «Байналминал», Қовчиндаги «Саноат» колхозлари табиий офат туфайли 50—55 фоиз чорвани йўқотишган экан.

САФАР

1952 йилда хўжаликларни йириклаштириш бошланди. Помуқ қишлоқ Совети территориясидаги Сталин номли, Ворошилов номли, Молотов номли колхозлар бирлаштирилиб Сталин номли ягона колхоз тузилди. Раисликка Боғи Муродов, партия ташкилоти секретарлигига Ўроқ Жўраев сайландилар. Хўжалик асосан қўйчиликка ихтисослаштирилган бўлиб, мавжуд икки фермага Бобоёр Маҳмудов ва Жабби Худойбердиев мудирлик қилишган. Тажрибали чорвадор Оғаниёз Жумақулов ўша йили пенсияга кузатилди.

Чорвадорнинг мактаби — ҳаёт, гўшаси — яйлов. Унинг барча сўқмоқларини босиб ўтган, қийинчиликларини, ташвишларини бошидан кечирган Оғаниёз бобо ўзини, ҳаётини қўй-қўзиларсиз, бепоён яйловларсиз тасаввур этолмасди. У оёқ чўзиб уйда ўтира олмади. Уни кишилар ҳамиша яйловда, чўпон-чўлиқлар ҳузурида учратишар, уларга фойдали маслаҳатлар бераётганининг гувоҳи бўлишарди. Чунки овунчи ҳам, севинчи ҳам шунда эди.

Оғаниёз бобо ёшларга кўпинча қуйидагича маслаҳат берар экан: «Чўпоннинг дастурхони — яйлов. У ризқ-рўзини бепоён яйловлардан теради. Шунинг учун бу касбдан бахт топишни истаган киши йилнинг ҳар бир фаслида қўйларни қайси яйловда яйратиб боқиш кераклигини, қайси гиёҳ қўй-қўзи учун тўйимли эканлигини жуда яхши билиши керак».

ОТАМНИНГ ҲИКОЯЛАРИДАН: 1954 йил бошида «ўттизмингчилар ҳаракати»га қўшилиб колхозга ишга ўтдим. Раис ўринбосари, бошланғич партия ташкилоти секретари сифатида ҳар куни отарларда бўлардим. Оғаниёз бобони деярли ҳар куни ўша ерда учратардим. У киши уйида кам ўтирарди. Пенсияга чиққанига қарамасдан ҳамон сафда эдилар. Тажрибали чорвадор шундан кейин ҳам икки бор хўжалик қўйларидан, наслли қўчқорлардан саралаб Бутуниттифоқ Халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасида қатнашди. 1953 ва 1954 йилларда диплом билан тақдирланди. Ниҳоят, 1955 йил учун кўргазмага совлиқ танлаш вақти етиб келди.

1954 йилнинг 27 декабрида Бешкент районидаги 2-МТС директори Холдор Ёмғиров станция бош ветврачи В. Благатний, давлат наслчилик-ўстириш идораси катта зоотехниги Р. Дўстбобоевларга топшириқ берди:

— Сталин колхозига бориб, кўргазмага қўй, қўчқор ажратасиз. Оғаниёз Жумақуловни топиб олинглар, бу атрофда чорвани унчалик яхши биладиган одам йўқ.

Эртасига мутахассислар директорнинг эски «Виллис»ида Помуққа йўл олишди.

Музроб ОҒАНИЁЗОВ: Ҳар куни эрта билан ишга кетиш олдидан отамнинг ҳузурига кириб, саломлашиб ўтардим. 29 декабрь куни ҳам шу одатимга амал қилдим. Отам қаёққадир шошилаётган эканлар.

— МТСдан одам келибди. Улар билан Чори Бегматовнинг отарига боришим керак.

Уйдан икковлашиб чиқдик. Шу дамда отамни тириклигида сўнгги бор кўраётганим хаёлимга ҳам келмасди. Мен мактабга, отам колхоз идорасига кетдик. Ҳалигача эсимда: ўша куни ҳаво жуда совуқ, изғирин кишининг ич-ичидан ўтиб кетарди.

Бобоёр бобо МАҲМУДОВ: ферма мудири бўлиб ишлардим. Кўргазмага қўйни Оғаниёз бобонинг таклифи бўйича Чори Бегматов отаридан танлайдиган бўлдик. Идорадан олти киши бўлиб чиқдик: райондан келган икки вакил, шофёр, Оғаниёз бобо, Чори Бегматов ва мен. Йўл-йўлакай уйдан хуржун олиб чиқишим кераклигини айтдим. Ҳамроҳларим розилик беришди. Аммо уйга кириб чиққанимда шофёр нимадандир норози бўлиб турган экан.

— Шофёр машинам носоз, ортиқча одам ололмайман, деяпти. Сен бошқа улов топиб изимиздан борарсан, — деди менга Оғаниёз бобо.

Мен қолдим, улар кетишди...

Баҳбед бобо НОВБАТОВ (ўша пайтда чорва раиси бўлиб ишлаган): Қорлиқудуқ яйловида қўшар қурилишига бошчилик қилаётгандим. Эрталаб соат саккизларда Оғаниёз боболар минган машина етиб келди. Зевардага, Чори бобонинг отарига кетишаётган экан. «Жой йўқ» деб мени машинага олишмади. Орадан 3—4 соатлар чамаси ўтгач чўпон Бобоназар Холматов у ер-бу ери куйган Дўстбобоевни туяда олиб ўтди. Лекин нима бўлганини айтишмади. Чунки Дўстбобоев беҳуш, Бобоназар эса нима бўлганини ўзи ҳам билмас экан.

...Машина илонизи чўл йўлларидан манзил сари илгарилаб борарди. Олдинги ўриндиқда ўтирган Оғаниёз бобо неча бор қадамба-қадам кезиб чиққан яйловларига суқланиб тикилар, ҳамроҳлари суҳбатига онда-сонда бир қўр қўшиларди. У шу кезда қадрдон йўллардан сўнгги бор ўтаётганини хаёлига ҳам келтирмасди. Кўзланган манзил —Зевардага узоғи билан уч-тўрт чақирим қолган эди...

Тупроқ йўлнинг қисқа муюлишида юқори тезликда бораётган машинанинг орқа ғилдиракларидан бири чиқиб кетди. Машина қаттиқ қалқиб, оға бошлади. Кутилмаган ҳодисадан кабинадагилар эсанкираб қолишди. Машина юмалар, кишилар, сўзсиз ҳалокатга маҳкум эдилар. Фожиа эса куттириб ўтирмади: машина, унга қўшилиб одамлар ёна бошлашди.

Ҳаёт ширин. Ҳеч ким бевақт ўлишни хоҳламайди. Бийдай чўл ўртасида қутқарувчисиз қолган кишилар ҳаёт-мамот учун курашардилар. Ўлимдан қутилиб қолиш эса беш кишидан атиги бирига насиб этди. Орқа эшик олдида ўтирган Дўстбобоевгина қандайдир бахтли тасодиф туфайли кабинадан чиқа олган. У қанча ётганини билмайди. Қаттиқ гумбурлашдан ўзига келган-у, машина портлаганини кўриб яна ҳушидан кетган. Шу яқинда қўй боқиб юрган Бобоназар Холматовнинг диққатини кўкка ўрлай бошлаган қуюқ тутун тортмаганида, у авария содир бўлган жойга вақтида етиб келмаганида, эгнидаги кийимлари тутаб ёнаётган фожианинг сўнгги гувоҳи ҳам ҳалок бўлиши тайин эди.

Ҳаёт тасодифларга тўла, фалокат эса баъзида оёқ остидан чиқади. Чори Бегматов атиги бир кун илгари чўлдан уйига келган эди. Шерикларига бир-икки кун қишлоқда бўлишини айтди. Аммо эртаси куниёқ отарга қайтишга тўғри келди. 28 декабрь кечаси Оғаниёз бобо дўстининг уйига бориб, эрталаб тонг билан чўлга бирга кетишларини, икковлашиб кўргазмага қўй танлашларини айтганди. Фожиа қутлуғ ишга бел боғлаган кишиларнинг ҳаётдан эрта кўз юмишларига сабаб бўлди.

ОТАМНИНГ ҲИКОЯЛАРИДАН: соат кундузи иккилар чамаси эди. Дўстбобоевни қишлоқ касалхонасига олиб келишганини эшитдик. Колхоз раиси Боғи Муродов билан уни бориб кўрдик. У бизга машина Зеварда яйлови яқинида авария бўлганини, бошқаларга нима қилганини билмаслигини айтди. Шошилинч йўлга чиқдик. Биз етиб борганимизда авария жойида бир уюм култепа ҳосил бўлганди. Кейин районга хабар қилдик. Кечга томон райижроком раиси Яхши Омонов МТС раҳбарлари, врач Гишайтер билан келди. Бу пайтда яйлов кишилар билан анча гавжумлашганди...

ПАРТИЯ, УРУШ ВА МЕҲНАТ ВЕТЕРАНИ РУЗИ ЧЎЛИЕВ ҲИКОЯСИ: Ҳеч эсимдан чиқмайди. Ўша куни уч соатлик дарсдан сўнг ўқувчиларга жавоб бердик. Қишки таътил кунлари бошланганди. Болалар кетгач мен, Музроб Оғаниёзов, Наврўзов домла қишлоқнинг Малла маҳалласига бир ўтиришга кетдик. Йўлимиз колхоз идораси устидан ўтарди (Ўшанда колхоз идораси ҳамон Помуқ қишлоғи ўртасида кўкка бўй чўзиб ўсаётган Половхўр бобо тути остидаги бинода жойлашганди. (Бу бино ҳозир йўқ). Идора олдида колхозда шофёр бўлиб ишлайдиган Жумақул Қорёғдиев деган йигитни учратдик. У нимадандир ташвишланиб турган экан. Ичкарида кимдир телефон номерини шошилинч терар, «Алло, районми?» деб бақирарди. Эътибор бермайроқ ўтдик. Сал нарига борганимизда Музроб:

— Юрагим нимагадир ғаш бўлаяпти. Қайтиб идорага борайлик, нима гап экан, — деди.

Олдинига унинг таклифига қўшилмадик. «Нима гап бўларди, колхознинг ҳар кунги ташвиши-да», деб йўлимизда давом этдик. Бироқ Музроб ўз сўзида қаттиқ туриб олгач, изимизга қайтдик. Биз келганимизда идора олдига анчагина одам йиғилган экан. Тўпланиб турганлар «авария бўлганмиш» дея пичирлашишарди. Шу пайт биров мендан «Чори бобо уйда эдими?» деб сўради. Акамни кечқурун кўрган эдим, «ҳа» деб жавоб қайтардим. Ҳалиги киши «Уйингизга бориб аниғини билиб келинг» деди. Ҳаллослаб югурдим. Уйдагилар акам тонгда қандайдир машинада чўлга кетганини айтишди. Мен идорага қайтиб келганимда Оғаниёз бобо, акам Чори Бегматов, МТС вакиллари кетган машина йўлда авария бўлгани аниқланган эди...

Фожиа тўғрисидаги хабар қишлоқ кекса-ю ёшини оёққа турғазди. Кимдир уловли, кимдир пиёда Зевардага йўл олди...

Марҳумларни айрим белгиларидангина аниқлаш мумкин бўлди. Оғаниёз бобони костюмига тақилган орденидан (бурчаклари оловда куйган бу орден айни пайтда Музроб аканинг уйида турибди). Благатнийни қўлидаги соатидан, шофёр билан Чори бобони ўтирган ўриндиқларидан ажратишди. Фақат темир буюмларгина сақланиб қолганди.

Кеч кирди. Борлиқ қоронғу пардасига ўралди. Бийдай чўлда изғирин елар, совуқ шамол кишиларнинг ич-ичидан ўтиб борарди. Аммо ҳеч ким қишлоққа қайтишни ўйламасди. Эл энг сара ўғлонларидан яна тўрт нафарига аза очганди. Кимдир хас-чўп тўплаб олов ёқди. Яйловда гулханлар ёна бошлади. Элликтача киши тунни мижжа қоқмай, айдоқ чўлда ўтказди.

Туни билан қариндош-уруғлар марҳумлар хокини қаерга қўйишни маслаҳатлашиб чиқишди. Кўпчилик қишлоқ қабристонига олиб боришни маслаҳат берди. Аммо эртасига райижроком раиси Яхши Омонов билдирган таклиф ҳаммага маъқул тушди.

— Оғайнилар, яхши одамлардан ажралдик. Бевақт ўлим уларни орамиздан юлиб кетди, — деди у. — Бугун биз азасини тутаётган кишиларимиз бутун умрларини эзгу ишга бағишладилар. Эл фаровонлигини, тўкинчилигини ўйладилар. Менимча марҳумлар хокини шу жойга, кенг яйлов бағрига жойлашимиз керак. Токи Зеварда яхшилар хотирланадиган муқаддас зиёратгоҳ бўлиб қолсин. Вақти келиб авлодлар шу ерга ёдгорлик ўрнатишар.

Шундай қилиб, бутун онгли фаолиятлари давомида эл манфаатини кўзлаб яйлов кезган Жумақулов, Чори Бегматов, эндигина армия сафидан бўшаб келган шофёр Жўра Муродов, олис Украинадан йўлланма билан Ўзбекистонга ташриф буюрган ёш мутахассис В. Благатнийлар ҳоки саҳий яйловлар бағридан жой олди. Зевардада ёнма-ён тўрт қабр пайдо бўлди.

В. Благатний ҳали ўттизга ҳам кирмаганди. У олий ўқув юртини тугаллаб Бешкентга келганди. Унинг қўлидаги соати 1954 йил 29 декабрь кундуз 11.30 да мангу тўхтаб қолди. Олис Украинада жигарбандлари йўлига интизор кекса ота-онага фарзандларини сўнгги бор бағирларига босиш насиб этмади. Узоқ райондан унинг кийим-кечаклари юборилди. Ёлғиз фарзандлари мангу бош қўйган тупроққа кексалар келишолмади. Улар ўғиллари қабри устига сочишни сўраб Помуққа бир сиқим Украина тупроғини жўнатишди. Жигарлари пора бўлиб қолган ота-она истагини помуқликлар амалга оширишди.

Бир-бирини қувлаб йиллар ўтди. Зеварда яйловидаги ёнма-ён жойлашган тўрт қабр ҳамон беором қалб эгаларига ҳайкал бўлиб турибди. Тўғри, бу жойга кўзга кўринарли ёдгорлик ўрнатиш ҳеч кимнинг эсига келмади. Оталар хотираси фақатгина фарзандларни ташвишлантирди. Оғаниёз бобо, Чори боболарнинг фарзандлари, яқинлари саҳродаги тўрт қабрни тартибга келтириб, кўчатлар экишди. Атрофини темир панжара билан ўрашди.

Шу йил Хотира куни арафасида Зевардага йўлим тушди. Йўл-йўлакай қабрлар олдида тўхтаб, бош эгдим. Лекин кейинги вақтларда атрофи супириб-сидирилмаган, ремонт қилинмаган қабрлар кўримсиз ҳолга тушгани қалбимни тилиб ўтди.

— Хотира куни бобом ва унинг сафдошлари мозорига бордик, — деди Оғаниёз бобонинг набираси, Помуқ қишлоқ Совети ижрокоми секретари Мустафо Оғаниёзов. — Қабрлар атрофини тартибга келтириб, дарахтлар остини юмшатдик, суғордик.

Бу сўзлардан бироз таскин топгандек бўламан. Бироқ юрагимнинг бир чети хижил. Наҳотки, яхшиларни ёдлашни ҳам мавсумий қиладиган бўлсак? Нега фақат Хотира кунидагина марҳумларни ёдга оламиз? Бошқа кунлари-чи? Зеварда яйловидаги жонкуярлар мозорини ҳақиқий зиёратгоҳга айлантириш шунчалик қийинми? Бу ҳақда «Ўзбекистон» давлат наслчилик заводи дирекцияси, партия, касаба союз, комсомол ташкилотлари нега бош қотиришмаяпти?

СЎНГГИ СЎЗ ЎРНИДА

— Оғаниёз бобо коммунист бўлганми? — сўрайман уни яхши билганлардан.

— Ҳа, ўғлим, Оғаниёз бобо туб маъноси билан коммунист, лекин партия билетисиз коммунист эди, — дейишади улар ва ўз фикрларини тасдиқлашга интилишади. — У давлат мулкига кўз олайтирганларни кечиролмасди. Ҳалол, пок яшашни ҳаёт мазмуни деб биларди. Ишонасизми, Оғаниёз бобо фожиали ҳалок бўлган, фарзандларидан кўнгил сўрайдиганлар ҳар куни келиб кетган кунларда унинг уйидан шўрвалиги чиқадиган бирор қўй топилмаганди. Қарийб ўттиз йил ферма мудири бўлиб ишлаган одамнинг уйидан-а!

Мен эса узоқ ўйга толаман. Яқин ўтмишда чўнтагида партия билетини кўтариб, «мен коммунистман» деб керилган айрим кишилар яшашдан мақсад фақат шахсий бойлик орттириш деб билдилар. Ҳатто давлат мулкига кўз олайтиришдан ҳам қайтмадилар. Баровлар партия сафида бўлишни софлик, ҳалоллик, фаоллик рамзи эмас, мансаб пиллапояларидан дадил кўтарилиш йўли деб билишди. Улар жамиятимиз тараққиётига, маънавиятимизга катта зарар келтиришди. Тўғри, бундайларнинг аксарияти қилмишига яраша жазоланди. Айни пайтда партия сафини софлаш йўлида қатъий қадамлар қўйилаяпти. Лекин уларни кўриб-билиб мушугини «пишт» демаганлар, қўшиб ёзишларни ҳаёт тақозоси деб ҳисоблаганлар ҳам виждон сўроғига жавоб беришлари керак. Биз ҳалолликни Оғаниёз бободек табаррук инсонлардан ўрганишимиз лозим!

Помуқлик чорва жонкуярлари 30—50-йилларда амалга оширган ишлар ҳақида билганларим, эшитганларим ниҳоясига етди. Бироқ очеркка сўнгги нуқтани қўя олмаяпман. Чунки зийрак ўқувчи «Хўш, «Помуқ» қоракўлининг кейинги тақдири нима бўлди?» деган саволни бериши тайин. Оғаниёз боболар ишини бошқалар давом эттиришди. 1955 йилда Помуқ қоракўли Бутуниттифоқ халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмаси олтин медаль билан тақдирланди. Йиллар ўтиб Сталин номли колхоз «Ўзбекистон» совхозига, сўнгра давлат наслчилик заводига айлантирилди. Кейин.. Кейин эса фан ютуқларини амалиётда қўллашда жиддий хатоликка йўл қўйилди, сифат эсдан чиқиб, сон изидан қувишлар бошланди. Сохта шуҳратга ҳирс қўйилди. Оғаниёз бобо ва унинг ҳамкасблари узоқ изланишлар эвазига яратган, жаҳон бозорида олтин билан баҳоланган Помуқ қоракўли шуҳрати сўниб борди. Англагандирсиз, гап СЖК устида бораяпти. Ҳалиҳалигача 70-йилларнинг охирлари, 80-йилларнинг бошларида матбуот нашрларидан ўқиганларим, радио, телевидениеда эшитиб кўрганларимни ҳазм қилолмайман: «Фалончи бошлиқ отарда ҳар 100 совлиқдан 250 тадан қўзи олинди». Сохта қаҳрамонлар минбарга чиқиб, кўкрак керишди: «Бу йилги маррам 280 тадан қўзи олиш». Қаранг, сохтакорликка биз ҳам шунчалик кўникиб қолган эканмизки, айни пайтда энг илғор, тадбиркор чўпон ҳар 100 қўйдан 110—120 қўзи олаётгани камдек туюлаверади. Ахир яқингача бундай кўрсаткични ҳеч ким тилга олмасди-да. Ўша йиллардаги чорвачилик ҳақида эндигина мактаб остонасини ҳатлаган фарзандингизга ҳикоя қилиб берсангиз, ҳар 100 совлиқдан ҳатто 300 тагача қўзи олинарди десангиз, «Ота, бошқа қизиқроқ чўпчагингиз йўқми» деб сизни мулзам қилиши ҳеч гапмас.

Бир мутахассис ўртоғимдан СЖК препаратини қўллашда нималарга эътибор қаратилиши кераклиги тўғрисида гапириб беришни сўрадим.

— Биласанми, дўстим, —деди у, — сон кетидан қувиш чорвага путур етказди. Бунинг учун биз келгуси авлод олдида жавоб беришимизга тўғри келади. Аслида СЖКни энг соғлом қўйларгагина қўллаш тавсия этилади. Бундан кўзланган бош мақсад — совлиқларнинг қисир қолишига йўл қўймаслик. Бизда эса аксинча иш тутилди. Ҳатто илк бор қўзилаётган совлиқларга ҳам шу препарат қўлланди. Бундай кўр-кўрона иш тутиш натижаси ўлароқ қўйлар насли тубдан бузилди. Яхшиямки қоракўлчиликка ихтисослашган хўжаликларда СЖК дан фойдаланиш тақиқланди. Бўлмаса сохта шуҳрат қозонамиз деб қўйларни «сичқон»га айлантириб юборармидик.

Яқинда «Ўзбекистон» давлат наслчилик заводида бўлиб ўтган йиғинлардан бирида кимдир жонкуярлик билан айтган сўзлар қулоғим остида қайта-қайта жаранглайверади:

— Оғайнилар, бир вақтлар қандай қўчқорларимиз бўларди, одам минса анча жойгача бемалол кўтариб кетарди. Қани ўша қўчқорлар? Уларни йўқотишда бош айбдор ўзимиз. Энди қайта тиклаш ҳам ўз вазифамиз.

Дарҳақиқат, шундай. Оғаниёз бобо каби чорва жонкуярлари яратган Помуқ қоракўли шуҳратини тиклаш бугунги авлод бурчидир.

* * *

Яйловда милтиллаб гулхан ёнмоқда. Унинг олов тиллари кишини ўзига ром этади, сўнгсиз хаёллар гирдобига тортади. Бир пайтлар шундай гулханлар атрофида Оғаниёз бобо ва унинг тенгқурлари ўтиришган. Чорва тақдирини, бугун, эртасини ўйлашган. Энди эса гулхан теварагида кейинги авлод вакиллари, жамоат чорвасининг ҳақиқий жонкуярлари. Мақсадлари қутлуғ: эл фаровонлигини ошириш. Демак, оталар бошлаган хайрли ишни фарзандлар давом эттиришаяпти.

Яйловларда чўпон гулханлари мангу ёнаверсин!

Абдунаби АБДИЕВ.

РЕДАКЦИЯДАН. Халқимизда «Хайрли ишнинг кечи йўқ», деган мақол бор. Ҳа, эзгуликнинг эрта-кечи бўлмайди, муҳими — унинг амалга оширилиши. Агар Қашқадарё область партия, совет ташкилотлари фидойи инсон — Оғаниёз Жумақулов номини абадийлаштириш чора-тадбирларини белгилашса, у туғилиб ўсган Усмон Юсупов районидаги Помуқ қишлоғида жойлашган мактаблардан, ёки кўчалардан бирига унинг номи қўйилса, эл дилидаги иш қилинган бўларди.

Редактор
А. Ғ. МУХТОРОВ.

Р—15844. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. А. 2142. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12